

# ARNHEMISCHE COURANT

Prijs per 3 maanden f 4.40, fr. p. p. f 5.00;  
prijs der Advertentiën f 0.20 per gewonen regel  
en f 0.45 voor zegelregt en een N°. der Courant.  
Bureau Weezenstraat, Arnhem. Brieven franco.



SPORWEGEN van Arnhem naar  
Utrecht enz. 6.35. 9.05. 10.10. 12.05. 2.50. 5.50.  
Emmerik enz. 6.40. 10.—. 2.10. 4.40. 9.15.  
Zutphen enz. 8.—. 9.56. 2.15. 4.45. 7.25. 10.—.

N°. 4264.

Donderdag 21 November 1867.

Bij deze Courant behoort een Bijvoegsel.

## Binnenland.

ARNHEM, 20 November.

De heer J. H. Gunning te 's Gravenhage heeft aan de evangelie-belijders in de tweede kamer een open brief gerigt, waarin hij hun op het hart drukt de schoolwet-agitatie toch levendig te houden. Het boekje moge het uitvloeiende zijn eener diep gevestigde overtuiging, inhoud en vorm beantwoorden aan het genre, dat als uitzondering tegenover alle andere genres gesteld is. 't Is verward tevens en men moet waarschijnlijk het „geestes-oog” hebben, hetwelk deze predikant aan de evangelie-belijders-volksvertegenwoordigers toeschrijft om de juiste kracht te begrijpen van hetgeen de schrijver aan het slot zegt:

„De heilige naam (van den Heer der gemeente) kan op tweeërlei wijze gelasterd worden, waarvan de tweede erger dan de eerste is. Zijne vijanden kunnen hem voor dood verklaren: doch daarmede zal lachen, die in den hemel woont. Maar zijne vrienden kunnen aanleiding geven dat die Naam krachteloos worde verklaard; en welke gevolgen zal dat hebben?”

Men moet uit dezen vorm vermoedelijk afleiden, dat die gevolgen minder vrolijk zullen wezen dan die van de eerste casus positie, maar voor de zaak van het onderwijs zal het toch wel hetzelfde wezen.

Het geschriftje zal weinig uitwerken; het geeft alleen blijk dat de dominés nu weder openlijk als raadgevers in staatkundige zaken optreden en Nederland is er nooit wél bij gevaaren wanneer van die zijde aan de teugels van 't bewind werd getrokken.

De rede van de koningin van Engeland, die de trits der eerste troonredevoeringen voltooit, is, in tegenstelling van die der vorsten van Pruisen en Frankrijk, belangrijker dan men verwacht had.

Het parlement is slechts bijeengeroepen om den oorlog goed te keuren met Abyssinie, die feitelijk reeds is aangevangen. Maar bij deze gelegenheid maakt de koningin ook melding van de gebeurtenissen in Italië. Vooreerst verklaart zij openlijk, dat de vrijwilligers, die Rome aangetast hebben, niet gehandeld hebben op gezag van den koning van Italië en alzoo de heer Antonelli, die beweerde, dat koning Victor Emmanuel die vrijwilligers slechts tot eene voorhoede van zijn leger heeft gemaakt, onwaarheid sprak.

In de tweede plaats drukt zij den wensch uit, dat keizer Napoleon zijne troepen spoedig uit Rome zal terugroepen om elke aanleiding tot misverstand tusschen Italië en Frankrijk weg te nemen. Die enkele zinsnede zegt wel is waar niet veel, maar juist omdat daarbij niets gevoegd wordt omtrent Napoleons voorstel tot het houden eener conferentie, is zij van gewigt. Het engelsche gouvernement beschouwt de zaak uit het ware oogpunt: als eene italiaansche zaak die de Italianen onderling moeten regelen, en waartoe dus geene conferentie vereischt wordt.

Volgens een particulieren telegram, aan de N. R. C. medegedeeld, is de invoer van vee uit Nederland in Engeland vrijgesteld. De provincie Zuid-Holland is daarvan echter vooralsnog uitgesloten.

\* De minister van finantiën, maatregelen willende nemen tot intrekking van zilveren pasmunten en muntbiljetten, die door veelvuldig gebruik als anderszins in zoodanigen staat zijn gebragt, dat zij niet meer geschikt kunnen worden geacht om in omloop te blijven, heeft de onder zijn departement behorende rekenpligtigen verzocht, de ten hunnen kantore ontvangen wordende stukken van 25, 10 en 5 cents even als de muntbiljetten, die in bovengenoemde termen vallen, af te zondren en buiten omloop te houden.

\* Naar wij vernemen heeft de minister van finantiën goedgevonden, te bepalen, dat zoogenaamde „extincteurs” voor de toepassing van het tarief van regten, naar hunne bestemming kunnen worden gerangschikt onder „brandspuiten.”

\* Zondag avond zijn de kleederen van de huisvrouw van den schrijnwerker J. Jansie in de Langstraat terwijl zij voor den kagechel in slaap was gevallen, in brand geraakt en heeft zij dientengevolge belangrijke brandwonden bekomen. Gisteren is zij aan de bekomen wonden overleden.

\* Deventer, 19 nov. De heden bekend geworden uitslag van de verkiezing voor een lid van den gemeenteraad is dat de heer mr. J. H. van Delden verkozen is met 456 van de 612 uitgebragte stemmen, waarvan de heer dr. J. van Vloten er 152 op zich vereenigde,

terwijl slechts vier andere personen ieder ééne stem kregen. Bij de voorgaande verkiezing verkreeg de heer van Vloten 119 stemmen.

\* Harlingen, 18 nov. Tegen de kerkelijke verkiezing, hier onlangs gehouden, zijn twee protesten ingekomen, het eene de vernietiging der stemming eischende op grond dat er geen officieel gearresterde lijst van stembevoegden tot leidraad der handelingen van den kerkeraad heeft gelegen, het andere denzelfden eisch doende, aangezien adressant meent dat onwettig het regt tot medestemmen is geweigerd, terwijl een gealimenterde wel ter stembus is toegelaten, van welk feit drie bijlagen als bewijsstukken zijn overgelegd.

— Ten gevolge van de vele klagen over de thans bestaande dienstregeling op den spoorweg Harlingen—Groningen, zal eerlang eene wijziging worden gebragt in de uren van vertrek. Het plan schijnt te bestaan die verandering vooral in te voeren voor den vrijdag. Het is dan ook inderdaad aardig te zien, hoe druk de landlieden weér eigen rijtuig gebruiken om zich uit Franeker en omstreken naar de hoofdstad te begeven.

Te Groningen heeft men in den nacht van 13 op 14 november van 4 ure tot 6¼ ure 85 vallende sterren gezien. De meesten kwamen uit een punt van het sterrebeeld de Grootte Leeuw.

\* 's Hertogenbosch, 19 nov. Gisteren kwam eene vrouw uit Oss, 63 jaren oud, zich bij de politie alhier aangeven als te zijn de daderes, die in den avond van den 14den dezer in die gemeente het huis in brand gestoken heeft van haren buurman V., waardoor dit huis met bijna de geheele boedel is vernield. Tot reden daarvan gaf zij op, dat haar man in ongeoorloofde betrekking stond tot de vrouw van V.

Zij is in hechtenis genomen en de zaak wordt onderzocht.

— Onder het getal jongelingen, dat gisteren van hier de reis aannam naar Rome, om als zouaaf in dienst van den paus te treden, was er een die vroeger zee-man was en tot de hervormde godsdienst had behoord. Slechts 2 dagen vóór zijn vertrek omhelsde hij het katholicisme.

Voor eenigen tijd hebben wij melding gemaakt van de aanvraag om concessie door de heeren Verster en van Meukeren voor eene spoorweglijn Boxtel-Cleve. Naar aanleiding van de toelichting door de aanvragers bij hun plan gegeven, wezen wij op de voordeelen aan den aangelegdier lijn verbonden.

De kamers van koophandel van Breda, Tilburg en Eindhoven hebben zich thans met adressen tot den minister van binnenlandsche zaken of tot de staten der provincie Noord-Brabant gewend om het belang, hetwelk de handel bij deze spoorwegverbinding heeft, te betoogen. De redenen van aanbeveling, door deze lichamen aangevoerd, bewijzen dat de ontwerpers van het plan goed hebben gezien toen zij hunne aandacht op deze verbinding vestigden.

Men schrijft uit Brussel aan het *Holl.* dd. 17 nov.: „Eene commissie, bestaande uit een kolonel en een kapitein der genie van het nederlandsche leger, heeft dezer dagen, op last van den minister van oorlog, den generaal van den Bosch, den onlangs door de heeren Montigny en Christophe alhier uitgevonden „mitrailleur” in oogenschouw genomen en onderzocht. Gisteren is dit wapentuig beproefd in de koninklijke manège alhier in bijzijn van den koning en den minister van oorlog, die hunne bijzondere tevredenheid te kennen gaven vooral over de hoogst eenvoudige samenstelling.

„Men stelle zich voor een gewoon kanon intusschen met 19, 31 of 37 loopen (al naar gelang van het kaliber). De loopen zijn getrokken en aan de achterzijde open. Achter deze openingen wordt door een der drie manschappen, die het stuk bedienen, een ijzeren plaatje bevestigd, in hetwelk zich even veel gaten bevinden als het stuk loopen telt. In ieder gat van de plaat (beweegbare culas) bevindt zich een patroon. Achter aan het kanon bevinden zich twee horizontale stangen, die als geleiders dienen voor eene beweegbare elektrische batterij, welke op hare beurt aan de achterzijde van een hefboom is voorzien. Door dezen hefboom naar beneden te drukken brengt de tweede der manschappen de batterij naar voren tegen de culas met de patronen. Het stuk is alsdan geladen en tevens van achteren gesloten. In de batterij bevinden zich met het aantal loopen overeenkomende en met deze corresponderende punten. Het stuk moet nu nog door den derden artillerist gelost worden. Deze brengt daartoe eene kruk in beweging, welke zich aan eene der zijden van de batterij bevindt. Naar gelang der snelheid waarmede hij dat

doet worden de schoten achtereenvolgens of te gelijk gelost. Zoodoende kunnen in ééne minuut 150, 250 of 300 schoten worden gedaan. Dit hangt natuurlijk af en van het aantal loopen van den mitrailleur en van de wijze waarop met de kruk wordt gewerkt. Bij de gisteren genomen proefnemingen werden 100 patronen verschoten zonder dat een enkele weigerde. Te Berlijn, Petersburg, Weenen en Dresden werden echter scherpe patronen gebruikt en met hetzelfde gevolg op ieder dier plaatsen telken male 11,000 schoten op een afstand van 1200 à 1300 ellen gelost. De russische regering heeft dan ook onmiddellijk twee mitrailleurs besteld, de zelfde die bij het onderzoek der nederlandsche commissie en bij de gisteren genomen proefnemingen hebben gediend.”

Emile de Girardin geeft in zijn blad *la Liberté* het volgende „hoofdartikel” over de troonrede van keizer Napoleon:

„De rede is lang; zij bevat nogtans niets meer dan de volgende vier woorden:

„Gewapende vrede.

„Onderdrukte vrijheid.”

Wij leven in den tijd der herdrukken en het pleit noch tegen de schrijvers noch tegen de lezers dat de herdrukken hun weg vinden. Zou evenwel de gissing gewaagd zijn dat vele van die herdrukte werken regelrecht van den boekverkooper, door wiens bemiddeling men ze ontving, naar de plank in de boekenkast zijn gegaan en de eigenaar er niet veel meer van gezien heeft dan den rug of misschien een paar bladzijden, waar het deel het eerst openviel. Maar men heeft nu zijn Vondel, zijn Tollens, zijn Bilderdijk, zijn van Lennep, zijn Cats, zijn Marryat en wie er verder de onderscheiding van herdrukt te worden ten deel viel.

Huet heeft het eens zeer terecht beweerd dat er van de zooveel duizend, die de complete werken van Bilderdijk gekocht hadden, geen enkele, neen geen enkele was, die zijn exemplaar had uitgelezen. Menigeen was er aan begonnen, maar niemand had het voortgezet. Zoo zal het ook wel met Vondel en Cats zijn gegaan; zelfs van den „kompleten” van Lennep vreezen wij dat in verhouding tot het aantal van hen, die hem kochten, het getal der lezers niet de meerderheid uitmaakt.

Dat dit eveneens het geval zou wezen met de *Dickens-editie*, welke thans bij den heer H. A. M. Roelants te Schiedam verschijnt, betwijfelen wij echter. — De wijze van uitgave, afleveringen van slechts vier vel, en het gemakkelijke kl. in-octavo formaat, werken er toe mede om de lezing te ondernemen, maar bovenal de boeiende inhoud der werken van den meest humoristischen auteur van onzen tijd, den uitvinder zouden wij hem bijna noemen van het genre, dat zoo vele navolgers, maar zoo weinige gelukkige beoefenaars telt, spoort tot de lezing aan. Er is maar één Charles Dickens, die geest en gevoel weet samen te voegen, die nooit laf en nooit — in de gedachte — onwaar is; wiens personen en toestanden, ofschoon bijna uitsluitend aan de engelsche maatschappij ontleend, zoo menschelijk en natuurlijk zijn, dat men overal de waarheid er van gevoelt. Hoe veel Dickens ook schreef, nooit vermoet hij ons met de wederopvoering van hetzelfde beeld; nooit heeft hetzelfde model tweemaal voor hem geposeerd, en zelden zal men denzelfden toestand herhaald vinden. En toch blijft Dickens altijd binnen den kring der samenleving, die wij voor onze dochteren niet behoeven af te sluiten en wordt geen enkele belijdenis in zijne werken beleedigd. Elke klip der populariteit vermijdende, vereenigt hij alles in zich om in elken stand en zelfs onder elken leeftijd lezers te vinden, en met waar genoegen zagen wij dan ook weder aan het hollandsch publiek de gelegenheid gegeven om Dickens' werken, die nooit verouderden zullen, te lezen of te herlezen. De matige prijs — f 22.50 voor deze bijna complete editie — waarborgt het succès.

„Bijna” complete zeggen wij; maar wij vertrouwen dat de heer Roelants ons later ook de kersvertellingen, Londen en Parijs en andere werken, die in deze uitgave niet zijn opgenomen, op dezelfde wijze bezorgen zal.

Groote ingenomenheid met onze prachtaarboekjes gevoelen wij niet. Misschien wel omdat zij eenige jaren lang door de kritiek werden gekozen om de auteurs eens duchtig onder handen te nemen en de onschuldige en kleine bijdragen die er in voorkwamen tot het mikpunt te maken eener heftige, ofschoon vaak niet onjuiste kritiek. Niet lang geleden is zelfs een van de jaarboekjes onder de slagen bezweken. Het aantal dier boekskens is thans verminderd; eigenlijk telt men er slechts één meer, de *Castalia*, en daargelaten wat latere jaargangen zullen leveren, verdienen de twee eerste zeker den dood nog niet. Al ware het alleen om de *Balladen* van Ten



Kate, het *Liedje van beginselen* van Elliot Boswel, het *Maartveld* van Marten Westerman, *Ouderliefde* van mevrouw Hijmans-Hertzfeld en het verhaal van van Lennep, *Een wakker man*, verdient deze tweede jaargang ten volle den prachband, terwijl ook de plaatjes hem regt geven op eene plaats in de salons.

Dat de prachalmanakken staalkaarten zouden zijn van onze letterkunde gelooven we niet; dan zou elk moeten geven wat hij het beste had; nu geeft men wat men heeft en den eenen tijd is de auteur en de dichter gelukkiger dan den anderen. De vier genoemde medewerkers zijn dit jaar het gelukkigst geweest en het zou te betreuren zijn, als hunne bijdragen niet algemeen werden gekend. Als de prachjaarboekjes zijn als dit, houden zij op eene boekverkoopers-speculatie op den Sint-Nikolaasdag te wezen; zij zijn dan lofwardige bijdragen voor onze letterkunde.

Wederom hebben wij aan den onvermoeiden geschiedvorschier Theod. Jorissen een werk van groote waarde voor onze geschiedenis te danken, een werk tevens, dat wel tot de moeilijkste behoort, omdat de geschiedenis, die er in behandeld wordt, ter naauwerood nog onder het verleden kan worden gerangschikt. Bij den heer J. B. Wolters te Groningen verscheen van zijne hand *De omwenteling van 1813 bijdragen tot de geschiedenis der revolutie*, een studie over een tijdvak, dat, ofschoon aan het tegenwoordige grenzende en er naauw mede samenhangende, toch nog maar al te weinig wordt gekend en begrepen.

Dien chaos, waaruit onze tegenwoordige staatkundige toestand is ontstaan, eenigzins te ordenen, is een reuzentaak, waarvoor men niet enkel ijver maar ook degelijke studie en een scherp blik behoeft. Daartoe wordt meer gevorderd dan het aaneenlasschen van bekende en onbekende bescheiden. De kritische geest van den geschiedschrijver is er toe noodig, meer nog dan voor eenig ander tijdperk, ook omdat juist die stukken, welke eene gissing tot waarheid kunnen maken, ter wille van nog levenden teruggehouden werden, of soms de sympathie voor dezen of genen persoon of rigting zoo ligt het oordeel kan misleiden.

De omwenteling van 1813, door Jorissen voorgesteld, krijgt een enigzins ander karakter dan men daaraan door opgewonden lofredenaars of niet geheel vrije geschiedschrijvers toegekend heeft, en wie het rijke werk, ons thans gegeven, doorbladert, vindt op menige bladzijde feiten, die men geheel anders geloofd en geloofd had. Te regt zegt de schrijver dan ook zelf: „De traditie luidt zoo geheel anders en de kritiek was zoo onverbiddelijk voor de sympathien.” Hij gevoelt daarom dat hij zich niet met bijval zal kunnen vleien — bijval namelijk van den zoogenaamden warmen vaderlander die de logen der traditie boven de waarheid van het feit stelt. „Ieder volk heeft zijn heroën, de mannen, waarmede het afgoderij bedrijft, en naarmate de tegenwoordige toestand van eene natie meer geschikt is om tot nederigheid te stemmen, naar die mate klemt men zich hechter aan de groote namen van het verleden vast. Doch geen waarachtig leven kan op onwaarheid zijn gegrond. Een volk wordt niet krachtiger omdat het groote mannen in vroeger dagen heeft bezeten. Slechts de tegenwoordige werkzaamheid bouwt de toekomst.”

Uit de enkele regels, die wij citeerden, blijkt genoeg welken geest dit werk ademt, waarvan de kenspreuk was, het woord dat de schrijver aan het slot der inleiding bezigt: „Niet de dwaling, maar de waarheid wensch ik te bevorderen.”

Mogt er menige illusie door verloren gaan, wij zouden dit werk om alle oranje-liederen en oranjeboven-brochures niet willen missen en wij zijn zeker, dat de lezer met ons dit gevoelen deelen zal.

Van den vijfden druk van *Bardelens Lehrbuch der Chirurgie* verscheen voor eenige weken bij den heer J. B. Wolters te Groningen eene vertaling, bewerkt door de heeren dr. W. K. M. van Leeuwen van Duivenbode en dr. C. van Wicheren, officieren van gezondheid 2de klasse. De namen van de bewerkers zijn gunstig bekend, gelijk trouwens ons korps officieren van gezondheid schier zonder uitzondering met lof genoemd wordt. Wanneer zij hunne keuze vestigen op een buitenlands werk over hun vak, om dit in het hollandsch over te brengen, dan mag men aannemen, dat zij eene goede keuze doen, en Bardelens werk staat dan ook volgens bevoegde beoordeelaars, zoowel wat het theoretische als praktische betreft, geheel op de hoogte van den tegenwoordigen tijd, en bevat het zonder wijdloopig te zijn alles wat de toekomstige heilkundige behoeft voor eigene studie om zich voor zijn theoretisch examen in de heilkunde geschikt te maken.

Dat aan zoodanig werk behoeft bestaat blijkt genoeg wanneer men de meest bekende leerboeken der chirurgie, die in onze taal zijn overgezet, vergelijkt: Chelius, Gross, Pitha en Billroth, enz. zijn verouderd of voldoen niet ten volle aan de eischen voor een volledig handboek. Door deze uitgave is er in voorzien, en de nette uitvoering, met de houtsneden in den tekst, gepaard aan den betrekkelijk geringen prijs (f 3.90) zal zeker bijdragen om ook dit werk zijn weg te doen vinden.

Met genoegen maken wij melding van eene andere uitgave op een geheel ander gebied, eveneens van den heer Wolters: het *Orgelmagazijn, verzameling van orgelcomposities, door J. Worp*, van wien wij reeds de fraaie compositien bij de *zingende kinderwereld* ontvingen. Even als deze getuigt ook het *Orgelmagazijn* voor het muzikaal talent van dezen componist, wiens onderwijs aan de rijkskweekschool voor onderwijzers daarvan reeds zoo menig blij gegeven heeft.

\* Er wordt wel eens en terecht geklaagd over gebrek aan geschikte werkjes om onze jongelieden, zoowel meisjes als jongens, met de noodige ambitie aan het lezen in de vreemde talen te krijgen. Niemand zal beweren dat dit eene onverschillige zaak is en velen zullen hunne beste pogingen op dat punt hebben zien schip-

breuk lijden. De verhalen, welke men jongelieden van 12 à 15 jaar niet behoort op te dringen, maar die zij elkander als mooi aanbevelen, moeten een zeer bijzonder gelukkigen toon aanslaan en zijn daarom schaarsch te vinden. Dat zij bestaan heeft de heer Zwaardemaker bewezen, die te Deventer een nieuw tijdschrift voor de jeugd, *Trio, journal amusant en trois langues* heeft uitgegeven, dat maandelijks uitkomt, en dat in een sierlijken vorm en goeden stijl verhalen in drie talen bevat zooals onze jongelieden die gaarne lezen en gerust mogen lezen en waarvan wij de ruime verspreiding zoo veel mogelijk durven aanbevelen.

## Buitenland.

### TURKIJE.

In eene door het rumenische ministerie openbaar gemaakte verklaring worden de redenen blootgelegd, welke tot de ontbinding der kamer hebben geleid. De jongste verkiezingen hadden namelijk plaats gehad vóór dat de natie nog volledig bekend was met de constitutie. Van de drie fractien, uit welke de kamer zamengesteld was, had geene enkele het aanzijn gegeven aan eene meerderheid. De debatten bleven onvruchtbaar; de meerderheid, uit wier boezem het ministerie in der tijd was voortgekomen, was gebleken eene fictieve meerderheid te zijn; de kamer bestreed voortdurend het gouvernement en bekommerde zich niet om de haar voorgelegde zeer gewichtige wetsontwerpen; de prerogatieven der kroon werden, wat de keus van ministers betrof, openlijk betwist; het beginsel der unie was op losse schroeven gesteld en er bestond niet het geringste vooruitzicht, dat zich in de kamer eene meerderheid zou kunnen vormen. Met den in den senaat heerschenden geest was het weinig beter gesteld. Dientengevolge hadden de minister den vorst aangeraden een beroep te doen op de natie, ten einde eenen staat van zaken te doen ophouden, welke de administratie verlamde en 's lands krediet in de waagschaal stelde.

### ITALIE.

Het parlement zal den 5 december bijeenkomen. Naar men verneemt, zal de minister van finantien bij de opening het verslag over de finantiele aangelegenheden aanbieden.

— Italië heeft geantwoord dat het aan de conferentie zal deelnemen, zoo zij de eenheid van Italië als programma aanneemt.

### FRANKRIJK.

De zitting van het wetgevend lichaam is geopend zonder rede van den president. De heer Favre heeft drie verzoeken om te interpellieren ingediend: een betreffende de buitenlandsche politiek; een betreffende de binnenlandsche politiek en meer in het bijzonder de individuele vrijheid; eindelijk een betreffende de expeditie naar Rome.

De heer Troplong heeft in zijne rede tot opening der zitting van den senaat gezegd, dat na de vrees die in de laatste tijden heeft geheerscht, en na al de ondoordacht verspreide geruchten, de openbare magt krachtig opgestaan is met een opregt vredes-programma, met eerbied voor het volkenrecht en de wetten betreffende onze fundamentele organisatie.

— De keizer heeft bij besluit van den 18den tot senatoren benoemd den heer Guoin, vice-president van het wetgevend lichaam, rapporteur voor het jaarlijksch budget en uitnemend financier, die reeds onder koning Lodewijk Philips tot de uiterste linkerzijde behoorde. Voorts den heer Conneau, lijfarts des keizers; de Marquis, procureur-generaal bij het hof van appel der Seine; de Chabannes, zee-prefect te Toulon, die zich door zijn heldhaftig gedrag bij het heerschen der cholera heeft onderscheiden; Nisard, vroeger directeur der normaalschool, maar afgetreden ten gevolge van de gebeurtenissen, die de ontbinding dezer instelling te weeg bragten. Als vice-president van het wetgevend lichaam is de heer du Miral benoemd, een van de ijverigste leden der meerderheid.

— In de uitnodiging van Frankrijk tot deelneming aan de conferentie, wordt de handhaving van het wereldlijk gezag des pausen niet verlangd als grondslag voor de onderhandelingen; daarin wordt echter gezegd, dat grenzen voor de onderhandelingen niet zijn te stellen.

— De *Patrie* meent te weten, dat het kabinet der Tuilerien eene nieuwe circulaire aangaande de europeische conferentie gereed maakt.

### ENGELAND.

Het parlement is gisteren met eene koninklijke boodschap geopend, welke aldus in hoofdzaak luidt:

*Mylords en Leden van het Huis der Gemeenten!*

Het smart mij, dat ik uwe ondersteuning en uw raad heb moeten inroepen op een ongewoon tijdstip, hetgeen velen van u misschien moeilijkheden heeft doen ondervinden. De koning van Abyssinie houdt steeds met verkrachting van alle internationale wetten, verscheidene mijner onderdanen gevangener en onder hen worden er gevonden, die met een bijzonderen last bij hem zijn geaccrediteerd. Dewijl hij aldus bleef handelen en alle vriendschappelijke vertoogen daartegen ingediend verachtte, schoot mij geen ander middel over dan om de in-vrijheid-stelling mijner onderdanen te eischen en met kracht van wapenen die vordering te ondersteunen. Ten gevolge hiervan heb ik bevel gegeven om eene expeditie tot bereiking van dat doel uit te rusten en naar Abyssinie te zenden. Ik koester het vaste vertrouwen, dat de leden van het parlement mijne pogingen, tot dat einde aangewend, zullen ondersteunen, opdat hunne landgenooten zullen worden bevrijd uit eene onrechtvaardige gevangenschap en de aangetaste eer mijner kroon zal worden gewroken. De noodige stukken betreffende deze aangelegenheid zullen onverwijld bij het parlement worden ingediend.

Van alle vreemde regeringen heb ik de meest vriendschappelijke verzekeringen betreffende hunne gevoelens mijwaarts ontvangen en ik meen te mogen vertrouwen, dat de vrede van Europa niet zal gestoord worden.

Eenige benden italiaansche vrijwilligers hebben, zonder eenigen last van hunnen vorst, een aanval in den Kerkelijken Staat gedaan; zij bedreigden zelfs Rome. Hierop heeft keizer Napoleon gemeend een expeditieleger te moeten afzenden tot bescherming van den paus en dien staten.

Nu dit doel bereikt is en door de nederlaag en verstrooiing van de vrijwilligers het grondgebied van den paus voor het gevaar van een vijandigen inval is gevrijwaard, vertrouw ik, dat Z. K. M. door eene spoedige terugroeping zijner troepen elke mogelijke aanleiding tot misverstand tusschen Zr. Ms. gouvernement en dat van den koning van Italië zal wegnemen.

De verraderlijke zamenzwering, die gemeenlijk onder den naam van Fenianisme bekend is, heeft, na in Ierland gestuit en onderdrukt te zijn, in Engeland den vorm van stelselmatig geweld en moordaanslag aangenomen. Deze wandaden moeten met kracht worden tegengegaan en ik vertrouw op eene krachtige handhaving der wetten en op de trouw mijner onderdanen, om ze met goed gevolg te onderdrukken.

Mijne heeren van het huis der gemeenten! De begrotingen voor het volgend jaar worden gereed gemaakt en zullen u in tijds worden voorgelegd. Zij zullen met betrachting der zuinigheid worden opgemaakt met het oog op de noodzakelijke behoeften van de openbare dienst.

### AMERIKA.

De *Anglo Amerikanische Correspondenz* verneemt per transatlantischen kabel uit Nieuw-York, dat, gedurende den orkaan, het eiland Tortola acht uren onder water geweest is, en alle levende wezens zijn omgekomen.

## Mengelwerk.

### Eéne zinsnede uit Hoofdstuk I der Memorie van Beantwoording.

„De vraag blijft echter bestaan, wat onder een voldoende oplossing van het koloniale vraagstuk te verstaan zij?” Zoo leest men in de Memorie. „Meent men de oplossing voornamelijk te moeten zoeken in het indienen eener zoogenaamde cultuurwet? De regering is niet van dat gevoelen en acht zich dienaangaande niet gebonden door een bloot gezegde van een gewezen minister van kolonien.”

Inderdaad ik kan mij begrijpen, dat deze ministers diepe verachting hebben voor „bloote gezegden.” Spreken zonder *inkleeding*, zonder *er doekjes* om te winden, dat geeft slechts *naakte* waarheid; „bloote gezegden,” dat is goed voor gewezen ministers van kolonien, „gewezen leden van dit kabinet,” het ware nog te fraai voor iemand met bloote, onomwonden gezegden.

Ik stel mij de beraadslaging der vier ministers over die „éne zinsnede uit hoofdstuk I der memorie van beantwoording” levendig voor.

De geheele memorie, verbeeld ik mij, is reeds gereed op die éne zinsnede na.

De werkzaamheden worden hervat:

De *Min. van Buitenl. Zaken (lezende)*. „Een bloot gezegde, dat trouwens onder andere omstandigheden als de tegenwoordige is uitgesproken.”

De *Min. v. Kol.*: „onder andere omstandigheden,” beteekent dat: „vóór de kamer ontbinding?”

De *Min. v. Binnenl. Zaken (glimlagchend)*. Wij zijn aan de koloniale zaak bezig. Doch de vraag toont wel, dat er iets bij zal moeten.

De *Min. v. Buitenl. Zaken*. Daar is reeds voor gezorgd. Er volgt toch: „De ondervinding in de laatste maanden opgedaan,” bewijst toch, dat de tegenwoordige toestand van zaken groote behoedzaamheid vordert. Ziet gij, dat maakt het in eens duidelijk.

De *Min. v. Kol.* Toen Mijner minister was, wist men dan toen nog zoo niet, dat groote behoedzaamheid noodig was? of staat dat hier om te laten bemerken, dat Mijner de zaken bederft in Indië en dat hij moet teruggeroepen worden?

De *Min. van Binnenl. Zak.* Dwaal nu niet af, bid ik u. Er staat immers: „ondervinding in de laatste maanden opgedaan,” dat slaat op de berigten, die wij nu krijgen; die hadden wij toen nog niet.

De *Min. van Kol.* Wanneer? toen Mijner nog niet in de Oost was? — Dat 's waar.

De *Min. v. Buitenl. Zak.* Kom! wij moeten verder. Wij komen nu aan die zinsnede, die wij niet in orde konden krijgen. Wij hadden: „Ook de geldelijke voordeelen, thans uit onze overzeesche bezittingen in Azië voortvloeiende...”

De *Min. v. Bin. Zak. (glimlagchend)* Met wat perering altijd.

De *Min. v. Buit. Zak.* „behooren niet te worden opgegeven.” . . . Zoover zijn wij. Maar bij zulk een bloot gezegde kunnen wij het niet laten. Daar moet nog heel wat bij.

De *Min. v. Binn. Zak.* Ik zou vooreerst niet „opgegeven” zetten, maar „prijsgegeven.” Dat herinnert aan een strijd. Wij strijden voor onze beginselen en moeten die niet „prijsgeven.”

De drie overige ministers verklaren zich hiermede zeer ingenomen.

De *Min. v. Buit. Zak.* Maar nu verder. . .

De *Min. v. Kol.* Er behoort eigenlijk zooveel niet meer bij.

De *Min. v. Binnenl. Zak.* Ja wel! Wij zouden er nog bij zetten, „zonder equivalent” of iets dergelijks.

De *Min. v. Buitenl. Zak.* Wacht! Als wij eens schreven: „zonder dat een ander stelsel van inkomsten in Indië tevens wordt beraamd.”

De *Min. v. Binnenl. Zak.* Neen, dat willen de anderen ook. Wij moeten wijzen op de schade, die de schatkist lijden zal. En dan moeten wij doen voelen, dat het onmogelijk is, om die verliezen te vergoeden. Dat is de gang der redenering. Als wij eens zetten: „die voordeelen moeten wij niet prijsgeven, want het



is onmogelijk, nieuwe bronnen van inkomst aan te wijzen?"

De *Min. v. Kol.* Ja! dat is juist wat ik meen!

De *Min. v. Binnenl. Z.* (gliml.) Daarom! — Bedenk nog maar eens iets beters. 't Is veel te sterk gezegd.

De *Min. v. Buitenl. Zaken.* Dan zoo: „voordeelen enz. — niet — prijs geven, tenzij andere bronnen van inkomst mogten worden aangewezen”...

De *Min. v. Binnenl. Zaken:* Schrijf: „kunnen worden aangewezen, om die te vervangen” — daar ligt nog meer het onmogelijke in. — Maar, zou dit niet toch weer wat te oudgasterig zijn. Wij hebben in den vorigen zin, opzettelijk het woord „voornamelijk” gezet, daar zeiden wij: „wij zoeken niet de oplossing der koloniale quaestie „voornamelijk” in de indiening eener kultuurwet” dus wel eenigzins in de tweede plaats — en nu zeggen wij eigenlijk kortaf, dat wij het kultuurstelsel in alle gevallen willen behouden.

De *Min. v. Buitenl. Z.* Dus moet er maar weer iets bij. Bijv. dat 't ons niet om 't geldelijk belang van Nederland alleen te doen is. Ik zal maar weer eens beginnen: „afgezien nog van de belangen van het moederland”.

De *Min. v. Binnenl. Z.* Een minister, die afziet van de belangen van zijn land! fraaije zaak!

De *Min. v. Buitenl. Z.* Nu, dan: ... „zonder nog te spreken van de belangen van het moederland”.

De *Min. v. K.* En wij hebben er juist van gesproken.

De *Min. v. Binnenl. Zaken.* Heb de goedheid ons zoo min mogelijk te storen. Juist! en nu volgt natuurlijk het belang van den Javaan.

De *Min. v. Buitenl. Zaken.* Daar dacht ik juist over. Laten wij schrijven: „want zonder nog van de belangen van het moederland te gewagen is het ontegenzeggelijk”...

De *Min. v. Binnenl. Zaken.* Waarschijnlijk zat er toch wel 'teen en ander tegen gezegd worden. Maar enfin! „ontegenzeggelijk”.

De *Min. v. Buitenl. Zaken* ... „dat de belangen van Java” ...

De *Min. v. Kol.* Twemaal in één zin belangen?

De *Min. v. Binnenl. Z.* Of: „dat de ontwikkeling”...

De *Min. v. Buitenl. Z.* ... „De zedelijke en stoffelijke ontwikkeling”

De *Min. v. Binnenl. Z.* „van Java... zeer bevorderd wordt door... door...”

De *Min. v. Kol.* „door 't kultuurstelsel.”

De *Min. v. Buitenl. Z.* O! Neen! Dat moet veel meer ingekleed worden!... „door de voordeelen die”...

De *Min. v. Binnenl. Z.* „in de nederl. schatkist vloeijen” — dat kan onmogelijk — „die in verband staan met het kultuurstelsel.” — Neen, dat zegt weer niets.

De *Min. v. Buitenl. Z.* „In 't naauwste verband staan met het kultuurstelsel.” — Neen dat zegt weer te veel. — „In regtstreeksch verband staan” met het kultuurstelsel — Nog te veel. Wacht! ik weet het: ... „in regtstreeksch verband” — dat klinkt nog al ferm en precies. „Het is ontegenzeggelijk, dat die ontwikkeling in regtstreeksch verband staat met de voordeelen...”

De *Min. van Binnenl. Zaken* of „inkomsten” dat is beter woord; dat hebben wij boven ook gebruikt. Dus: „Met de inkomsten... uit de kolonien.”

De *Min. v. Buitenl. Zaken.* Dat is altijd nog te kras.

De *Min. v. Kol.* Ik geloof, dat het er wel door kan, en het drukt bepaald mijn overtuiging uit. Ik sta er op, dat wij die lezing houden.

De *Min. v. Buitenl. Zaken.* Gij moet het natuurlijk weten. Maar bedenk, dat zij het reeds verkorven hebt. Dat waren toen nog bloote gezegden. Maar wezenlijk, zij moet voorzigtig zijn. Wij zijn dezen zin nu zoo goed begonnen met „zonder van het moederland nog te gewagen.” — Wij zullen nu ook wel iets vinden.

De *Min. v. Binnenl. Zaken.* On n'est pas pour rien diplomate, dus niet: „uit de kolonie;” neem dan: „in die kolonie.”

De *Min. v. Buitenl. Zaken.* Om daarmee te doen denken aan afschaffing der koffijveilingen hier te lande en aan grondbelasting... „in de kolonie”!!

De *Min. v. Binnenl. Zaken:* of „op de kolonie, onder de kolonie, voor, achter, over, betreffende de kolonie” — „van de kolonie...”

De *Min. van Buitenl. Zaken.* Gevonden! gevonden! Wij moeten schrijven „dier kolonie”. Dat is volkomen neutraal. Hoor nu slechts den geheelen zin: „De geldelijke voordeelen, thans uit onze overzeesche bezittingen in Azie voortvloeiende, behooren niet te worden prijs gegeven, tenzij andere bronnen van inkomst mogten kunnen worden aangewezen om die te vervangen,” en nu komt het: — „Want, zonder nog van de belangen van het moederland te gewagen, is het ontegenzeggelijk, dat de zedelijke en stoffelijke ontwikkeling van Java in regtstreeksch verband staan met de inkomsten dier bezittinging.”

De *Min. v. Binnenl. Zaken* (voor zich heen). „Ontegenzeggelijk, dat de ontwikkeling van Java in verband staat met de inkomsten van Java.”... Die is goed!... „Ontegenzeggelijk!” 't is waarlijk waar, daar is niets tegen te zeggen... Enfin! à la guerre comme à la guerre!... „De geldelijke voordeelen enz., behooren niet te worden prijsgegeven enz. enz.”

Ja 't gaat. — Vive la diplomatie!

De *Min. v. Buitenl. Zaken.* En de neutrale verklaringen! — niet waar?

De *Min. v. Kol.* Om u de waarheid te zeggen, ik heb den zin nog eens nagegaan, maar ik begrijp hem niet regt.

De *Min. v. Buitenl. Z.* (met goedheid) luister dan even: „De geldelijke voordeelen uit onze bezittingen in Azie behooren niet te worden prijsgegeven, tenzij andere bronnen van inkomst mogten kunnen worden aangewezen om die te vervangen.”

Begrijpt gij dat?

De *Min. v. Kol.* Ja, best.

De *Min. v. Buitenl. Zaken* (voortgaande) want, zonder nog van de belangen van het moederland te gewagen.”...

De *Min. v. Kol.* ... ja!...

De *Min. v. Buitenl. Z.* „is het ontegenzeggelijk”

De *Min. v. Kol.* — ja!...

De *Min. v. Buitenl. Z.* „dat de zedelijke en stoffelijke ontwikkeling in Java”...

De *Min. v. Kol.* — ja!...

De *Min. v. Buitenl. Z.* (met nadruk en snel), „in regtstreeksch verband staan met de inkomsten dier bezittinging”. De inkomsten dier bezittinging, dat is toch duidelijk. Twee regels vroeger is er ook van inkomst gesproken, in verband met de voordeelen, die uit Java voortvloeijen.

De *Min. v. Kol.* Juist, dat dacht ik ook. De ontwikkeling van Java staat in regtstreeksch verband met onze inkomsten dier kolonie. — Perfect mijn idee! — Nu heb ik het begrepen.

De *Min. v. Buitenl. Zaken* (snel invallende, tot den *Min. van Finantien*, die al dien tijd proeven gecorrigeerd heeft van het lange finantiele gedeelte der Memorie van antwoord). Wil Zijne Excellentie van Finantien de goedheid hebben het stuk te teekenen? wij zijn er. De laatste zinsnede is af.

De *Min. v. Finantien opziende.* Van harte geluk, mijne heeren! (Hij teekent) ziedaar!

De *Min. v. Binnenl. Z.* (bij zich zelven onder 't heen- gaan). 't Heeft er toch wel eigenlijk iets van, alsof wij 't land beet hebben.

De *bode* (buigende, ter zijde) „Beet”? neen.

„Het land” Ja. J. P. A. H.

### Ingezonden.

De nieuwe sloep aan *Musis Sacrum* kan, dunkt ons, bij het gebruik niet voldoen omdat, zoodra een rijtuig daarvoor staat, alle gelegenheid om de concertzaal te verlaten, voor voetgangers geheel is afgesneden.

Dat bezwaar ware weg te nemen, door de rijtuigen voor de zijdeur te laten voorkomen, maar dan ontstaat bij den aanvang der concerten, de noodzakelijkheid eener dubbele contrôle, om niet te spreken van den togt in de zaal, terwijl daarenboven zij, die gedurende den avond in een warm lokaal zaten, bij het eindigen van een concert, door het plotseling openen dier deur, ten koste van hunne gezondheid, in de felste koude verplaatst worden.

Is de zijdeur echter voor voetgangers, dan ontstaat, behalve het genoemde bezwaar bij den aanvang, nog, bij het uitgaan van een concert, een niet te voorkomen gedrang, daar de jassen-kamers aan de andere zijde der zaal zijn.

Eene nieuwe regeling bij den aanvang en het uitgaan der concerten zal dus in ieder geval moeten gemaakt worden en wij hopen, dat zij vóór den aanvang er van publick zal worden gemaakt. Onzes inziens waren alle bezwaren te voorkomen wanneer de nieuwe steenen trap was of nog werd gemaakt naar het model van de oude houten, die, hoewel zwak van ouderdom, ten minste geschikter gelegenheid aanbood om de concertzaal binnen te treden of te verlaten.

Een getrouw Concert-bezoeker.

### Hulde aan de arnhemsche jonge dames, die onderrigt in natuurkunde verlangd hebben.

„Wonderbare eeuw, waar we in werken en leven!” Zoo hief een vrouw hier een zegelied aan. Heerlijk bezong zij het krachtige streven Om in de wetenschap voorwaarts te gaan.

Ook voor de vrouw vloeit de bronwel der kennis; 't Is niet alleen meer de man, die iets weet; 't Is nu niet langer een heilighdomschennis Als zij ter tempel der wetenschap treedt.

Lof zij u dáárom, ó Arnhemsche schoonen, Die naar de schoone natuurkennis tracht; Die het weldra door uw voorbeeld zult toonen: Kennis veredelt het vrouwlijk geslacht.

Rein is 't genot en 't verheft de gedachten Als men de wondren der schepping beschouwt; Als van nabij de verschijnsels en krachten, Die er in werken, ons worden ontvouwd.

Strekke u de kennis tot nut en tot zegen, Die gij door 't onderwijs eerlang verkrijgt. Zoo blinkt een schoone toekomst ons tegen: De eeuw, waarin domheid en onkunde zwijgt.

L. L.

### Correspondentie.

Aan E. te H. — Aan uwe klacht kan tot ons leed- wezen niet worden te gemoet gekomen, daar de courant bij het vertrek van den postbode niet altijd gereed kan zijn. Zooveel mogelijk wordt echter voor eene tijdige verzending gezorgd.

### Advertentien.

Na een langdurig en smartelijk lijden overleed heden avond mijne geliefde Dochter ELISABETH, diep betreurd door mij en overige betrekkingen.

ARNHEM, 19 November 1867.

Wed. D. M. ELIAS.

### Te Koop of te Huur:

Een voor weinige jaren nieuw gebouwd en goed onderhouden **HEERENHUIS** met **TUIN**, gelegen te Arnhem, aan een der vrolijkste pleinen.

Bevallende het Huis: acht KAMERS, MEIDENKAMER, ruimen ZOLDER, KEUKEN met WEL- en REGENWATERPOMP, KELDER en verdere BERG-PLAATSSEN.

Te aanvaarden 10. Mei 1868 en franco te bevragen onder letter B. aan het Bureau dezer Courant.

### TE KOOP:

Gelezen Nederlandsche, Fransche, Duitsche en Engelsche TIJDSCHRIFTEN, te leveren 4 à 8 Maanden na de uitgave.

J. A. WILLEMSSEN, Boek- en Kunsthandelaar

## AANBESTEDING.

Op Dingsdag den 3den December 1867, des voormiddags om 12 uur, zullen Burgemeester en Wethouders der gemeente Gendringen, in het Logement van de Wed. AVENARIUS aldaar aanbesteden:

Het **BOUWEN** van eene **SCHOOL** en **ONDERWIJZERSWONING** te Gendringen, eene **SCHOOL** en **ONDERWIJZERSWONING** te Ulft en eene **SCHOOL** en **ONDERWIJZERSWONING** te Etten.

Teekeningen en Bestek liggen 14 dagen vóór de besteding ter inzage in het Gemeentehuis te Gendringen; de Bestekken te Gendringen bij A. KNAVE en bij de Wed. AVENARIUS; te Ulft bij J. W. HAFKENSCHIED; te Etten bij de Wed. TE BOEKHORST; te Terborgh bij TERLEUKE; te Doetinchem bij JONKMAN; te Doesborgh bij WEIJN; te Aalten bij G. VAN EERDEN; te Groenlo bij WIEGERINK in de *Zwaan*; te Zutphen bij C. L. BECK en te Arnhem in de *Harmonie*.

Aanwijzing in loco, daags vóór de besteding, te Etten des voormiddags om elf uur; te Ulft om een uur en te Gendringen des namiddags om vier uur.

Inlichtingen worden gegeven door den architect H. J. WENNEKERS, bestekken à f1.— bij den Boekhandelaar J. A. WILLEMSSEN, beide te Zutphen.



De in de gemeente Arnhem, aan den Straatweg van Arnhem naar Velp, gelegen **ONROERENDE GOEDEREN**, bij biljetten en in vorige Couranten in het breede omschreven, zijn den 19den November 1867 ingezet en met de verkooping gebracht als volgt:

1. Het **BUITENVERBLIJF Oost Presikhaaf**, groot ongeveer 2035 vierk. Ellen op . . . . . f 3057
2. Een **DAGHUURDERSHUIS**, bestaande in **TWEE WONINGEN**, met bijgelegen **GROND**, te zamen groot ongeveer 1677 vierk. Ellen op . . . . . f 1230
3. De **BOERDERIJ**, het *Kleine Langewater*, groot ongeveer 4072 vierk. Ellen op . . . . . f 1800
4. Ongeveer 2064 vierk. Ellen **MOESLAND**, op . . . . . f 415
5. Ongeveer 2120 vierk. Ellen **MOESLAND**, op . . . . . f 415.

De toeslag blijft bepaald op Dingsdag den 3 December 1867, des namiddags precies ten twee ure, in het koffijhuis *de Harmonie* te Arnhem. Inmiddels kunnen hoogen gesteld en inlichtingen verkregen worden ten kantore van den Notaris **VAN ECK** te Arnhem. Brieven franco.

## CACHETTEN.

bijzonder geschikt voor S. Nicolaas-geschenken, benevens alle soorten **STEMPELS**, **WAPENS**, **STEMPELPERSEN** enz., worden vervaardigd bij **J. A. DE VRIES, graveur.** *Vijzelstraat, D. 113.*

ONTVANGEN:

## NIEUWE KASTANJES.

PRELLER & COMP.

Gedurende dezen winter zal des Vrijdags op de avonden, dat er geen Caecilia-Concert is, tusschen 8 en 9 uur, in het gebouw van het *Natuurkundig Genootschap*, door Dr. C. H. THIEBOUT, **EEN TWAALF TAL VOORDRAGTEN** worden gehouden over SCHEIKUNDE, op uitnodiging van eenige stadsgenooten, die eene beschaafde opvoeding hebben genoten, maar in een tijd, toen de scheikunde nog niet tot de Leervakken van het Middelbaar Onderwijs behoorde. De Contributie is bepaald op f6. De lijst ter deelneming ligt ter inzage bij den Concierge van het Natuurkundig Genootschap.

## VERIFICATIE.

Volgens bevel van den Ed. Achtb. Heer Mr. L. G. GREEVE, Regter-Commissaris in het Faillissement van A. VAN DUYM (Firma VERBRUGGE & VAN DUYM), Boekhandelaar te Rotterdam, worden de Crediteuren in gezegd Faillissement **OPGEROEPEN** tot het houden van de eerste Vergadering tot verificatie hunner **schuldvorderingen**, op Maandag den negenden December dezès jaars 1867, des namiddags ten één ure in het Gerechtsgebouw aan het Haagscheveer aldaar.

Mr. W. S. VAN REESEMA, Curator.

**THIEME'S** **SCHOOLSCHRIFTEN** in 10 N<sup>rs</sup>. . . . . à 7 Ct.  
 " " " 6 " . . . . . 7 "  
 " " " 14 " . . . . . 7 "  
**DEUTSCHER SCHREIB-CURSUS**, 4 N<sup>rs</sup>. . . . . 8 "  
**MUZIJKBOEKJE**. . . . . 15 "  
**LEESBOEK**, verschillend schrift . . . . . 25 "  
**REKEN-CAHIERS**, in 5 N<sup>rs</sup>. . . . . 5 "  
**TEEKEN-CAHIERS**, 4 " . . . . . 20 "  
**NIEUWESCHOOLSCHRIFTEN**, 12 N<sup>rs</sup>. . . . . 7 "  
**CAHIERS**, Frans. Werkwoorden in 5 N<sup>rs</sup>. . . . . 5 "  
**LEESBOEKJE** met schrijffett. in 5 stukjes. . . . . 8 "  
**KAARTEN-TEEKENAAR**. . . . . 65 "  
 worden steeds met succes gedebiteerd.

ARNHEM.

G. J. THIEME, Uitgever.

Ten gerieve van den handel zijn bovenstaande artikelen steeds in genoegzamen voorraad voorhanden bij mijnen eenigen Dépôtouder **A. HOOGENBOOM**, Schoolboekhandelaar te Amsterdam.



## Confessionele Vereeniging.

Vrijdag den 22sten November e. k., des avonds ten zeven ure,

### OPENBARE SPREEKBEURT,

in het nieuwe gebouw der Inw. Zending op de Beekstraat:

SPREKER:

De WelEerw. Zeer Geleerde Heer P. HUËT, Predikant der Vereeniging.

### KWEEKSCHOOL VOOR ONDERWIJZERESSEN te ARNHEM.

In de Kweekschool voor Onderwijzeressen te Arnhem kan met 1 Januarij 1868 één onbemiddeld Meisje van goeden aanleg worden **OPGENOMEN**, ten einde aldaar op kosten van het Rijk hare opleiding tot *Hulp-onderwijzeres* te ontvangen.

Zij, die naar dit voorregt verlangen mede te dingen, moeten den leeftijd van 16 jaren hebben bereikt, een gezond gestel bezitten, vrij zijn van lichaamsgebreken, met goed gevolg gevaccineerd zijn, of de natuurlijke kinderziekte hebben gehad, en reeds voldoende lager onderwijs hebben genoten.

Overigens is het onverschillig waar zij wonen, *Arnhem* alleen uitgezonderd.

Aspiranten, die wenschen toegelaten te worden tot het vergelijkend examen, dat op een nader te bepalen dag zal plaats hebben, worden *uitgenoodigd*, om zich *uiterlijk op den 5den December e. k.* met eigenhandig geschreven, vrachtrijve brieven aan te melden bij den Provinciaal Inspecteur van het Lager Onderwijs in Gelderland, te Zutphen.

Bij die aanmelding behoort elk aspirante in te zenden:

1. hare geboortacte;
2. een bewijs dat zij met goed gevolg is gevaccineerd, of de natuurlijke kinderziekte heeft gehad;
3. eene verklaring van een geneesheer, waaruit blijkt, dat zij eene goede gezondheid geniet en geene in 't oog loopende of andere lichaamsgebreken heeft, die haar voor het vak van onderwijs minder geschikt maken;
4. één of meer getuigschriften van haar goed zedelijk gedrag.

Zutphen, De Inspecteur voornoemd, 19 November 1867. J. H. KROON.

ER WORDT TEGEN 1 FEBRUARIJ GEVRAAGD:

### Eene bekwame Keukenmeid,

ook met Huiswerk kunnende omgaan, en van goede getuigschriften voorzien. Adres met franco brieven onder de letters J. V. C. bij de Boekhandelaars Is. AN. NIJHOFF EN ZOON te Arnhem.

## BOUWTERREIN te Koop te Arnhem,

zoo groote als kleine Perceelen, geschikt voor ARBEIDERS- en BURGERWONINGEN, Melkboeren, Groenboeren, Warmoeziers en kleine Landbouwers. Met Franco aanvragen inlichtingen te bekomen bij de Notarissen MOLL en TEDING VAN BERKHOUT aldaar.

### Nederlandsche Maatschappij voor GRONDKREDIET.

Hoofd-Agentenschap voor de Provincie Gelderland te Tiel.

Commissaris Jhr. P. A. REUCLIN.  
Hoofd-Agenten } A. E. T. J. DE BURLETT.  
B. FRIESWIJK.

Het Hoofd-Agentenschap te Tiel

1. Neemt gelden in depôt, in bedragen van f 50 en de veelvouden daarvan, terugvorderbaar met de rente, thans 4 %, door middel van briefjes (chèques) 14 dagen na zicht.
2. Geeft voorschotten aan Landbouwers, tegen soliede borgstelling voor den tijd van 1 tot 3 maanden.
3. Plaats Obligatiën van f 50, f 100 en f 500, voor den tijd van één jaar, tegen een vaste rente.
4. Plaats Pandbrieven, groot f 100, f 500 en f 1000, rentende 5 en 5 1/2 % ten honderd, naarmate van den tijd van aflossing, en
5. Leent hare diensten bij de afsluiting van geldleeningen en het uitvoeren van grond- en landbouwoperatiën.

Nadere inlichtingen ten Kantore van het Hoofd-Agentenschap te Tiel, en den Agent den Heer Mr. H. A. ELIAS te Arnhem.

### Gud Cartagena's Bergplanten-Olie.

Van alle uitgevonden Cosmétiques, Pomades, Haaroliën, enz. is er zeker geen zoo gunstig bij het publiek ontvangen, als deze met regt onvergelykelyk genoemde **HAAROLIE**, welke samenstelling (gegrond op de uitspraak der wetenschap) tot onfeilbaar resultaat geeft, dat zij de haren voor uitvallen en vroegtijdig grijs worden behoedt.

Het is **60 Cents per Fleschje** verkrijgbaar aan het Hoofd-Dépôt, bij A. BREETVELT Az., te Delft, en verder bij:

F. A. Stroetman, Arnhem. E. M. Albers, Zevenaar.  
H. van Eck, Zutphen. H.A. Blanck & Co, Culemborg.  
W. F. Stierhout, Tiel. J. van Giessen, Z.-Bommel.  
F. Dierkes, Wageningen. En meer bekende Dépôts.  
E. ter Haar, Dieren.

## Schouwburg te Arnhem.

Zaterdag, 23 November.

Erstes Auftreten der Prima-Donna, Fräulein WILD aus Königsberg.

### ROMEO und JULIA,

Grosze Oper in 4 Aufzügen von BELLINI.

ROMEO: Fräulein Wild.

NACH DER OPER:

Arie Scène und Duetto, vorgetragen von Fräulein WILD und Fräulein WILHELMS.



ARNHEMSCHE  
STOOMBOOT-MAATSCHAPPIJ.  
WINTERDIENST van 15 October 1867.

Dagelijks behalve Zondags:

Van Arnhem naar Rotterdam, des morgens 8 ure.  
„ Rotterdam naar Arnhem des morgens 7 1/4 ure.



RIJN-STOOMBOOTVAART.  
Keulse en  
Dusseldorpsche Maatschappijen.  
DIENST VAN 15 OCTOBER 1867.

Van DUSSELDORP naar ARNHEM, Maandags en Woensdags 's morgens 8 3/4 ure.  
Van ARNHEM naar DUSSELDORP, enz. Dingsdags en Donderdags 's morgens 6 ure.

### MARKTEN.

Amsterdam, 19 November.

Rogge op levering iets lager; Maart f 299, 298.

Schiedam, 19 November.

Moutwijn, per Ned vat zonder fust f 16.25 zonder belast.  
Jenever, „ „ „ „ „ 21.75 „ „  
Amst.Proef, „ „ „ „ „ 23.— „ „

\* Ede, 18 November.

Rogge f 10.20 tot 10.40. Boekweit f 8.25. Haver f 4.65 tot 4.80. Aardappelen f 0.00 tot 0.00. Appelen f 2.45 Biggen van f 2.00 tot f 5.00 Boter van f 1.00 tot 1.06. het Nederl. Pd. Bijcr. n 7 stuks 20 cent tot 4 1/2 cent per stuk.

### THERMOMETERSTAND.

20 November 12 uur 42° F.

### WATERHOOGTEN.

Arnhem, 20 Nov. 1.20 El + A.P. 8.15. Gev. 3 d.  
Keulen, „ „ 5 v. 9 1/2 d. Rijn. Gev. 1 d.

### Prijzen der Effecten.

AMSTERDAM, DINGSDAG 19 NOV. — 4 1/2 ure.	Laagste Koers.	Hoogste Koers.	Koers 4 1/2 ure.
NEDERL. Werk. Schuld 2 1/2 %	53	53 3/16	53 1/16
„ „ „ 3 „	62 3/4	62 13/16	
„ „ „ 4 „	83 15/16	84	
Amortis.-Syndicaat 3 1/2 „	83		
Aand. Ned. Bank 5 „			
Aand. Handelm. resc. . . . .	136 3/4	137 1/8	136 1/8
Handelm. contant. 4 1/2 „			
Aand. Holl. Spoorw. . . . .			
Leening . . . . . 4 1/2 „			
„ 1865. . . . . 4 „			
Ned. Rijn-Sp. Maats. (Sh.) f	287		
Obl. Rijn-Sp. 1838 4 1/2 %			
„ 2e L. à f 1200 4 1/2 „			
„ „ 1200 4 „			
Aand. Maats. Exp. St.-Sp.	25	25 1/2	25
SPANJE, Obligatiën . . . . . 2 3/4 „	31 13/16	32 1/8	32
„ „ „ 3 „			
dito Binn. f 6250 3 „	32	32 3/16	32 1/16
PORTUGAL, Oblig. 1853 3 „	39	39 3/8	
„ 1856/63 3 „	39	39 1/8	
RUSL., Obl. Hope & Co. 5 „	92 1/4		
Inshr. 6e Serie. . . . . 5 „	70 1/8		
Obl. te Amst. 1864 5 „	84 1/8	85	
„ „ Lond. 1864 5 „	86		
Aand. Gr. M. Sp. 5 „	184 1/2	184 1/2	
„ Rs. 100, 1864 5 „	193 3/4	194	
„ „ 100, 1866 5 „	180 3/4	181	
Oost. Oblig. Met. (Mei) 5 „	45 11/16	45 3/4	45 3/8
„ Rente Amst. 5 „	65 3/4	66	65 15/16
„ in Zilv. 1864 5 „	56 3/16	56 7/16	56 3/8
„ „ 1865 5 „	61 1/4	61 9/16	61 1/8
„ Nation. 1864 5 „	51 7/16	51 9/16	51 1/2
„ „ O.W. 1866 „	44 13/16	44 7/8	44 3/8
Fr. Oost. Spoorw. Oblig.	118		
ITALIE, Cert. Inshr. 5 „	41 13/16	42 1/4	30 1/4
TURKIJE Ob. Alg. Sch. 5 „	30 1/8	30 5/16	30 1/4
N.-AMER. Ver. St. 1874 5 „			
„ „ 1881 6 „			
Illin. Spoorw. Aand. . . . .			
„ Amst. Cert. . . . .	91 1/2	91 3/4	
Debent. Ohio. . . . .			
Pacif. Spoorweg 2e S. . . . .	50 1/4	50 1/2	
MEXICO Oblig. 1851. 3 „	13 9/16		
„ 1864. 3 „	7 1/16	7 1/8	
BRAZ., Geldl. 1865. . . . . 5 „	72 15/16		
TUNIS, Oblig. . . . .	97 1/2	98	

De markt volgde heden hare vooruitgaande beweging, inzonderheid betrof dit echter oostenrijksche en Vereenigde Staten-obligatiën.

### Prijzen der Buit. Coup. en Uitg. Oblig.

Metallick . . . . . f 23.52 1/2	Pruissische . . . . . f 34.63 1/2
„ Nat. Julij f 28.20	Spaansche Piast. „ —
Dito Eng. per £. „ 11.85	Russ. Z. R. p. Aug. „ 32.25
Fransche . . . . . „ 56.37 1/2	Poolsche in fl. „ —

Te Arnhem bij G. J. THIEME, Boekdrukker.

## Uitverkoop van D. J. FULDAUER

Weverstraat alhier.

### TER OPRUIMING VOORHANDEN:

Zware Onopgemaakte Handgespin N.-Brabandsche LINNENS, van af 35 Cts. de el. Linnen MARSEILLES, 20 els, 3/4 breed f 7. 3/4 SERVETGOEDEREN in alle dessins (Oogjes en Blokjes geheel Linnen 3/4 breed, 28 Cts. per el). MADAPOLAMS (Grosjetier) van af 22 Cts. HAARLEMMERS, 3/4 breed, van af 20 Cts. FLANELLEN, van 40 tot 95 Cts. de el. Bonte Linnen KEUKENHANDDOEKEN, volle 3/4, afgestap met Randen, pr. dzn. f 4. De nieuwste DAMESBOVENROKKEN, met Gekl. Randen, f 2.50. Zwarte ZIJDEN, van af f 1.25.

's Avonds van 6—10 ure Opruiming van Lappen en AANGESNEDEN STUKKEN.

### HEEREN- en DAMES-UITRUSTINGEN voor Nederland en Neêrlands-Indië,

worden steeds naar de eischen der verschillende klimaten vervaardigd, naar de NIEUWSTE MODELLEN, van soliede GRONDSTOFFEN, voor vastgestelde goedkope prijzen. Een vermeerderend debiet gedurende een 20tal jaren waarborgt mijne begunstigers voor volkomene tevredenheid der uitvoering hunner geëerde orders.

Desverkiezende wordt, of een jaar na de aflevering, of per delegatie over het montant beschikt.

### OVERHEMDEN NAAR DE MAAT (Niet Machinaal, handarbeid.)

van fijne SHIRTING of zware MADAPOLAM (in alle Modellen) . . . . . f 21 tot f 33 per dozijn.  
met Echt LINNEN Borsten, Boorden en Manchetten. . . . . „ 36 „ „ 48 „ „  
Geheel LINNEN OVERHEMDEN van zuiver Bielefeldsch of Kortrijksch LINNEN „ 4 tot de allerfijnste f 6.  
PRIJS COURANTEN en Modellen van O. en W. Ind. Uitrustingen zijn aan de Fabriek verkrijgbaar.  
MAGAZIJN van LINNENS, WITTE GOEDEREN, { Amsterdam, O. Z. Voorburg- } D. J. FULDAUER.  
NETELDOEKEN, ZWARTE ZIJDEN, enz. { wal, J 510, bij de Oude Kerk }

### PASTILLES VOOR DE SPIJSVERTERING VAN MELKZURE SODA EN MAGNESIA VAN BURIN DU BUISSON

Dit uitmuntend Geneesmiddel wordt voorgeschreven door de voornaamste Geneesheeren van Parijs tegen al de stoornissen in de spijsverterende functien van de Maag en de Ingewanden, zoo als: Maagontstekingen, Verstoppingen, lange en pijnlijke Digestiën, Oprispingen en uitzetting van de Maag en de Ingewanden, Brakingen na den maaltijd, gebrek aan Eetlust, Vermagering, Geelzucht, Lever- en Nierziekten.

Dépôts: te Amsterdam, bij ULOTH, Zeedijk; te Arnhem, bij F. A. C. OTTERBEIN.

### Beproeft alles en behoudt het beste.

Op de jongste Parijsche wereld-tentoonstelling is aan de

### Stollwercksche Borst-Bonbons

voor hunne voortreffelijke eigenschappen de eenige prijsmedaille toegekend, en daardoor herhaaldelijk de nog van geen dergelijk fabriekaat bereikte volkomenheid schitterend bewezen.

Dépôts bevinden zich in alle steden van het vasteland à 30 Cts. per

pakje steeds voorhanden te Arnhem in de Apotheek voorheen ROMELIJN, Ketelstraat, en bij F. SCHMEINCK, Broerestraat B. 14; te Apeldoorn, bij BRUNO TIDEMAN; te Boreculo, bij ANT. BOS; te Deventer, bij W. DE VISSER Jr.; te Dieren, bij E. TER HAAR; te Doesborgh, bij B. WILMERINCK; te Duiven, bij B. GELUKSE; te Epe, bij S. OVERBOSCH; te Ede bij H. J. REGTERSCHOT; te Groenlo bij J. H. LUYKES; te Lobith bij T. E. MULDER; te Nijmegen bij de Apothekers BOSCH & VAN SASSENBERG; te Terborg bij I. B. W. LUSKEN; te Varsseveld bij H. C. T. HESSELING; te Velp, bij den Apotheker G. VAN KROON; te Wageningen bij J. STÖCKER; te Zevenaar, bij F. BERGMANS.





# ARNHEMSE SCHE COURANT

van DONDERDAG 21 November 1867.

## STATEN-GENERAAL.

### TWEEDE KAMER.

De regering heeft het antwoord ingezonden op de algemeene beschouwingen over de staatsbegroting voor 1868.

Oftchoon de regering niet kan aannemen, dat de uitsluitende roeping van het tegenwoordig kabinet zou zijn de regeling der koloniale kwestie, blijft zij desniettemin eene voldoende oplossing dier kwestie als een der belangrijkste gedeelten van zijne taak beschouwen. In overeenstemming met het adres van den raad van Indië meent de regering echter niet, dat de oplossing voornamelijk moet worden gezocht in het indienen eener zoogenaamde kultuurwet en zij acht zich dienaangaande niet gebonden door een bloot gezegd van een gewezen minister van koloniën, dat trouwens onder andere omstandigheden dan de tegenwoordige is uitgesproken. De ondervinding leert toch, dat de tegenwoordige toestand van zaken groote behoedzaamheid eischt; eene nog aan ons gezag gehechte bevolking moet niet door gewaagde proefnemingen van ons worden vervreemd, en voor alles behoort het vertrouwen bestendig te worden, dat die bevolking in het koninkrijk opperbestuur stelt. Ook op het finantiël belang van het moderland moet worden gelet, en met de inkomsten der koloniën staan ontegenzeggelijk de zedelijke en stoffelijke ontwikkeling van Java in regstreeksch verband. De regering miskent de voordeelen niet, die de particuliere ondernemingsgeest zou kunnen afwerpen, maar zij moet zich hoeden tegen overdreven vooropgelingen dienaangaande. Hoe dit zij, indien het haar gelukt mogt door het uitgeven van woeste gronden in erfpacht, volgens regelen door de wet te stellen, de particuliere industrie te bevorderen, zal zij zich in die uitkomst verheugen. Het is de oprechte bedoeling van den minister van koloniën om dat onderwerp der woeste gronden te regelen. De herinnering aan hetgeen omtrent het ingetrokken ontwerp erfpachtwet is voorgevallen, wettigt zijn verlangen om van het reeds sedert geruimen tijd hangende onderzoek partij te trekken. Op eene spoedige behandeling op Java daarbij is door den minister van koloniën reeds aangedrongen.

Overigens bestrijdt de regering de stelling dat wettelijke regeling den besten waarborg oplevert voor vastheid in het bestuur. Ook eene wet (de geschiedenis van het regerings-reglement leert het) is voor verschillende uitlegging vatbaar. Wettelijke regeling als regel aannemende, zou men ook telkens op groote moeilijkheden stuiten. De minister van koloniën wil evenwel wettelijke regeling niet volstrekt uitsluiten. De bedoelingen van dien minister zijn in het verslag minder juist voorgesteld. Tegenover de bewering dat het kabinet een minister van koloniën in zijn midden heeft opgenomen, die zich niet homogeen schein te verklaren met datgene wat de hoofdgedachte van het bewind moest zijn, stelt hij de ernstige verklaring dat hij tot het kabinet zou zijn toegetreden, zoo hij daarmede niet in algemeene beginselen van bestuur homogeen ware geweest.

In zijn vorig ambtelijk of ambtelooz leven heeft de minister, naar gelang van tijden en omstandigheden of tot gematigd voortuitgang aangespoord, of tegen ondoordachte hervormingsplannen getijverd — een vijand van overdrijving, door welke richting ook voorgestaan, wenscht hij thans in het koloniaal bestuur met gematigdheid die staatkunde toe te passen, welke eene veeljarige ondervinding hem als de prothoudendste heeft leeren kennen.

Met betrekking tot het lager onderwijs precieert de regering onder het standpunt, dat zij tegenover de bekende bezwaren heeft ingenomen en verklaart zij voorts dat, wat eene herziening der wet betreft, het door den heer de Brauw ingediende voorstel overtuigend bestrijdt de opvatting van hen, die meenen, dat het initiatief tot zoodanige herziening van de regering moet uitgaan. De regering hecht aan dat voorstel van den heer de Brauw veel gewigt en geloof, dat eene discussie daarover veel tijds nuttig kan zijn. Een voorstel om ondergeschikte verbeteringen in de wet te brengen, zou thans niet raadzaam zijn, in afwachting van een debat, waarbij duidelijk zal kunnen uitkomen, niet alleen wat gewenscht wordt, maar ook wat daarvan verkrijgbaar en uitvoerbaar is.

Daarna worden de beschouwingen over den finantiën toestand zeer breedvoerig beantwoord. De minister van finantiën verdedigt zich in de eerste plaats tegen de tot hem gerigte verwijten en zegt daarbij zich niet te herinneren dat zijne van den aanvang af aan den dag geleide inzichten andere wendingen en veranderingen zouden hebben ondergaan dan die het onverwacht gevolg waren van den loop der gebeurtenissen, die hij niet in zijn hand heeft. Hij had zich voorgesteld, dat de bron van verwijten, die men in zijne in de zitting der eerste kamer van 7 juni 1866 gehouden rede heeft trachten te vinden, nu eindelijk uitgeput zou zijn; in het terugkeeren, ook thans weder, tot die rede, is het hem aangenaam een blijk te mogen zien van gebrek aan wezenlijke grieven tegen zijn algemeen beheer.

Voor 't overige doet de minister in bijzonderheden uitkomen dat de ondervinding zijne voorstelling van den stand der zaken voor de afgelopen jaren volkomen heeft geverdijgd.

Wat nu de middelen betreft die voorgesteld worden om de begroting van 1868 te doen sluiten, welke benaming men verkiest te geven aan die middelen doet niets ter zake. De vraag kan slechts zijn, of het in de gegeven omstandigheden al dan niet raadzaam zij die middelen of expeditien, zooals men ze dan heeten wil, ongebruikt te laten, dan wel de lasten der natie te verhoogen of onder min gunstige voorwaarden eene leening aan te gaan.

En wanneer men nu den minister ten laste legt dat hij het minst mogelijk maakt om van den werkelijken toestand een helder denkbeeld te verkrijgen, behoort voor het minst één punt aangewezen te zijn, waaromtrent zijn overzigt bij de aanbieding der begroting duisterheid heeft doen voortduren of ontstaan. Nu men in gebreke bleef eene enkele onjuiste voorstelling of berekening aan te duiden, meent de minister zich met regt te mogen vleijen het gemakkelijk verkrijgen der bedoelde kennis op doelmatige wijze te hebben bevorderd.

Wanneer de staatsbegroting voor 1868, gelijk zij is voorgedragen, een pijnlijken indruk heeft te weeg gebracht, de tegenwoordige regering meent dat die indruk niet voor hare rekening komen kan. Immers, men zal haar niet willen wijten noch dat de verbetering van 's lands weerbaarheid, zoo te land als ter zee, groote uitgaven vordert, noch dat de vroeger zoo rijke bron der oost-Indische baten thans minder ruime bijdragen oplevert. Tegenover den eisch, aan den minister van finantiën gesteld van alle uitgaven tot het minst mogelijk cijfer in te krimpen, stelt de minister de verzekering, dat de regering verzuimd is geene verhooging van uitgaven te hebben voorgesteld,

die niet door de noodzakelijkheid geboden was en dat zelfs op wenschelijke uitgaven is bespaard.

Die cijfers nader trachtende te verdedigen doet de minister ook uitkomen dat hij geene vrijheid vond, onverpligte amortisatie voor te stellen ten koste der belastingschuldigen, vooral nu niet, nu het vooruitzigt bestaat dat de last der staatsuitgaven reeds op een niet verrijderd tijdstip met de renten, en later ook met de aflossingen eener nieuwe schuld, voor den verderen aanleg der staatspoorwegen, zal moeten worden verzwaaard. Overigens blijft de minister voornemens de opbrengst van de verkochte domeinen alsnog tot amortisatie te gebruiken, zoodra hem gebleken zal zijn dat ook buiten dit middel in de uitgaven kan voorzien worden.

De minister tracht verder te doen uitkomen, dat hij een zoo veel mogelijk volledig overzigt der voor het volgend jaar te doene uitgaven heeft geleverd en dat de vrees voor suppletore begrotingen ongegrond is.

Na, op grond der wettelijke bepalingen, den maatregel te hebben verdedigd, om bij voorraad te beschikken over f 9000 van het overschot van het administratief kapitaal in Indië, verklaart de minister dat de raming der middelen voor 1868 is zamengesteld met de behoedzaamheid, welke bij dien arbeid steeds wordt betracht. Veilig mag dus, ook voor dat jaar, onvrije rampen uitgezonderd, de opbrengst boven de raming worden verwacht.

De regering heeft het bepaalde voornemen de productie der gouvernements-kultures, zooveel in haar vermogen ligt, te bevorderen en met 't oog daarop meent de minister, dat voor 't vervolg, bij billijke voorziening in de behoeften der overzeesche bezittingen, de raming eener som van f 10,600,000 voor den sluitpost der Indische begroting zeker niet te hoog zal blijken te zijn. De som van f 1,100,000, welke als batig slot der Indische rekening is uitgetrokken, is, z. i., zeer matig gesteld.

Neemt men de behoedzaamheid bij de raming der middelen en de belangrijkheid van het cijfer der gesamde uitgaven in aanmerking, dan mag inderdaad met grond worden verwacht, dat ook de saldo's der rekeningen betreffende de begrotingen van Ned.-Indië niet onbelangrijk zullen zijn. Voor zoover thans kan worden nagegaan, zal, over het loopende jaar althans, de bruto-opbrengst der gouvernements-producten in Nederland ruimschoots het daarvoor gesamde bedrag opleveren.

Het sluiten eener leening voor de spoorwegen acht de minister niet zoo dringend noodig, als sommige leden der kamer. Nederland staat ook niet aan het gevaar bloot, op een gegeven oogenblik geldelijk ontbloot te zijn, want den 4 november jl. bedroeg het geldelijk saldo van de staatskas-rekening nog f 80,800,000.

Met 't oog op dien toestand en bij de wetenschap tevens, dat in Nederland-Indië het overzigt van vroeger dienstjaren ongeveer 24 millioen beschikbaar liet, zou een voorstel tot het aangaan eener leening nu inderdaad geen goedkeuring verdienen.

Als 't voor 't overige noodig mogt zijn tot bestrijding onzer gewone uitgaven hooger of nieuwe belastingen te heffen, de minister zal de voorstellen daartoe doen, ofschoon hij herinnert dat in vroeger veel kritieker tijd het verhoogen of het scheppen van nieuwe belastingen als een uitersten maatregel zoolang mogelijk werd verschoven.

De minister van finantiën heeft aan de tweede kamer ingezonden de memoriën van beantwoording op verslagen over hoofdstukken II en VII B der staatsbegroting voor 1868.

Wat hoofdstuk II betreft, ontleenen wij de mededeeling, dat eerlang bij de regering in behandeling zal worden genomen eene wettelijke regeling der wachtgelden, te verleenen aan uitvallende ambtenaren; — en dat de regering op nieuw zal onderzoeken in hoever afschaffing der kanselarij-leges raadzaam is.

Aan de memorie betreffende hoofdstuk VII B ontleenen wij het volgende:

De minister stelt zich voor, zoo spoedig als het gewigt der zaak en de omvang der daarbij te regelen onderwerpen dit gedoogen, een wetsontwerp in gereedheid te brengen tot herziening der wetgeving op de grootboeken der nationale schuld. Daarbij zou kunnen worden overwogen of uitgifte van staatswege van certificaten der nationale schuld wenschelijk is.

Een wetsontwerp tot herziening der wettelijke bepaling betrekkelijk den vijftien grondslag der personele belasting (dienstboden) kan binnen kort worden te gemoot gezien.

Herziening van de wet op den zeepaccijns wordt door den minister geen afdoend middel geacht tegen de gerezen klagten. Alleen afschaffing zou baten, maar de finantiële toestand des lands gedooft dat nog niet.

Aan een wetsontwerp tot herziening der wet op het regt van zegel, voor zooveel de drukwerken betreft, wordt de laatste hand gelegd. Het zal zoo spoedig mogelijk worden ingediend. — Vrijstelling van zegel voor de registers van den burgerlijken stand gedooft de finantiële toestand niet. — De regering zal in overweging nemen op welke wijze, door eene herziening der wetgeving op de registratie, aan de bezwaren daartegen is te gemoot te komen.

Van de franche regering is de toezegging verkregen, dat zij bereid is een nieuw postverdrag met Nederland te sluiten, zoodra het wetsontwerp tot vermindering van het zegelregt op de dagbladen enz. door de wetgevende magt zal zijn bekrachtigd.

De regering zal eene voordragt aanbieden tot herziening der wet van 1819 omtrent de zeebrieven en turksche paspoorten.

Tevens zal zij gaarne in overweging nemen in hoever door de indiening van afzonderlijke wetsvoordragten aan den wensch tot gedeeltelijke wijziging der algemeene belastingwet van 1822 zou zijn te gemoot te komen, of wel in hoever op eene andere wijze het gewigtig en omvangrijk werk eener herziening van die algemeene wet zou kunnen worden voorbereid.

Tegen eene herziening der postwet en verlag van het tarief, verzet zich almede het belang der schatkist.

De algemeene beginselen, door de internationale muntconferentie vastgesteld, maken thans bij de verschillende regeringen het onderwerp uit van de vraag in hoever er mogelijkheid zou zijn, om tot de toepassing daarvan te geraken en die op eene nader te houden conferentie ingevolge de inzichten der regering nader besproken en uitgewerkt zullen kunnen worden. In ieder geval zal de nederlandsche regering zich voornamelijk zorgvuldig behooren te onthouden van het doen van eenige stappen, die haar jegens den vreemde zouden kunnen verbinden, wijziging te brengen in ons muntstelsel, dat hier te lande nog niet lang geleden met zoo belangrijke kosten verbeterd en geregeld werd.

Dezer dagen zijn voorschriften uitgevaardigd omtrent de inhouding door alle rijks-ontvangers, directeurs van postkantoren enz. van silveren pasmunten en muntbiljetten, die bevonden worden door afslijting als anderzins voor den omloop ongeschikt te zijn.

Die munten zullen, zoodra het bedrag daarvan belangrijk genoeg is, door nieuwe stukken worden vervangen. Vreemde munt-species worden bij voortdoring met gestrengheid uit de rijks-kassen geweerd. Andere maatregelen tegen den omloop dier species ontmoeten steeds ernstige bezwaren.

Met 't oog op het finantiël belang des lands meent de regering vooreerst geen nieuwe greep te mogen doen in de inrigting der staatsloterij.

De minister hoopt thans spoedig met de ontmanteling van Maastricht en Venlo en binnen kort ook met die der overige opgeheven vestingen een aanvang te kunnen doen maken.

De door de kamer aangegeven denkbeelden tot regeling der domeingederen van St. Agatha zullen een onderwerp van nauwege overweging bij de regering uitmaken. Ondertusschen is sedert de afstemming van eene daartoe betrekkelijke overeenkomst van 1863, de stand dezer zaak niet veranderd.

Naar aanleiding van de omtrent de brievenpostrijen gemaakte opmerkingen, deelt de minister mede, dat gedurende zes jaren op een getal van 2,122,235 aangeteekende brieven, niet meer dan zeven vermist zijn. De veiligheid dier brieven mag dus geacht worden op voldoende wijze gewaarborgd te zijn.

De postzegels voor drukwerken zullen binnen een betrekkelijk korten tijd worden ingevoerd. De voorbereidende maatregelen tot dat einde zijn nagenoeg afgelopen.

Voor 't overige bevat deze uitvoerige memorie wijdloopige inlichtingen omtrent de zeer talrijke in het verslag ter sprake gebrachte punten, speciaal wat de reorganisatie en de inrigting der directien van de belastingen betreft, enz.

Daar de moeilijkheden, die tusschen de regering en het gemeentebestuur van Utrecht waren ontstaan, over de inrigting van het nieuwe postkantoor te die stede, thans zijn uit den weg geruimd, kan — zegt de minister — binnen korten tijd de overbrenging van het kantoor in het nieuwe lokaal worden te gemoot gezien.

Ook de memorie van beantwoording op het verslag over hoofdstuk V (Binnenlandsche zaken) is verscheen.

De regering acht nog altijd de inrigting van een afzonderlijk departement van openbare werken niet noodig. De noodzakelijkheid daartoe zou wel ontstaan als te eeniger tijd de exploitatie der staatspoorwegen voor rekening van den staat mogt komen.

Eene herziening van de onteigeningswet wil de regering wel in overweging nemen, maar met 't oog op het hooge gewigt van het onderwerp, aan geene tijdsbepaling gebonden zijn.

Een ontwerp tot regeling der grensscheiding tusschen de provincie Zuid-Holland en Zeeland zal eerlang worden ingediend.

Voor het tegenwoordige wenscht de regering met betrekking tot de militie en de schutterijen nog niet verder te gaan, dan wat tot hiertoe door haar is voorgesteld. — Eene partiële herziening der wet van 1827 op de schutterijen acht zij ook thans nog ondoenlijk; — zonder opheffing der rustende schutterijen zou zij toch ook niet kunnen plaats hebben en zouden daartegen niet dezelfde bezwaren ontstaan als waaraan de verwerping der nieuw voorgedragen wet, door de eerste kamer, hoofdzakelijk is toe te schrijven? — Uit de thans bij koninklijk besluit bevolen versterking der schutterijen zullen voor de dienst van het volgende jaar geene buitengewone uitgaven ter voorziening in de behoeften van wapenen en ledergoed voor het rijk voortvloeijen.

Zij zullen op gelijke wijze worden uitgerust als de depôts der infanterie, welke met de schutterijen de reserve van het leger uitmaken.

Er is een algemeene maatregel in overweging, om met de ligting van het aanstaande paar in werking te treden, en voor het vervoer van miliciens naar de hoofdplaatsen der provincie, zooveel mogelijk en noodig, van de bestaande spoorwegen gebruik te maken, om daardoor den last van inkwartiering te verminderen.

Het onderzoek naar de oorzaken, welke nadeelig op de volksgezondheid werken, en waarmede het geneeskundig staatstoezicht zich thans bezig houdt, zal eenmaal kunnen leiden tot het in 't leven roepen van wettelijke bepalingen, waardoor die oorzaken met vrucht kunnen bestreden worden. Voor eene geneeskundige topografie van Nederland worden de gegevens door de geneeskundige ambtenaren en raden verzameld.

De staatscommissie, met het onderzoek van het drinkwater belast, hoopt in den aanvang van het volgende jaar haar verslag aan den koning te kunnen aanbieden.

Er wordt een wetsontwerp in gereedheid gebracht, houdende nieuwe bepalingen omtrent de quarantaine, gegrond op de uitkomsten van de te Konstantinobel gehouden internationale sanitaire conferentie. — In een nieuw wetsontwerp tot wering van besmetting door de scheepvaart, wenscht de regering ook maatregelen voor te stellen, tot wering van besmetting door de binnenlandsche scheepvaart.

Het ligt in de bedoeling der regering om bij de vroeger aangekondigde wetsontwerpen tot regeling der veerartsenijkunde, ook een ontwerp betreffende het onderwijs in de veerartsenijkunde aan te bieden.

Ter verdere partiële regeling van waterstaatsbelangen werd nu een wetsontwerp voorbereid tot regeling van het bouwen en planten langs dijken en eene regeling der breedte van de vellingen der wielen van voertuigen, in verband met het gewigt der vrachten, gepaard met intrekking van de thans geldende franche bepalingen.

Omtrent de regeling van het onderhoud der kleine riviertjes zijn overwegingen aangehangig met gedeputeerde staten der betrokken provincien.

Eene nieuwe wettelijke regeling van het toezigt zal eerlang weder ter hand genomen worden.

Omtrent de aangevraagde concessie tot het verbinden van Ameland met het vasteland, kan thans weldra eene beslissing genomen worden.

De rivierverbetering voldoet aan de verwachting en de schade, die door hetgeen men tot nu toe heeft verrigt, althans op bepaalde punten, b. v. aan de Merwede, wordt vermindert, wordt vergoed door het nut dat men sticht. De meest bevoegde technici zijn het volkomen eens, dat het sedert 1850 gevolgde systeem het éénige is dat de kans van goed te slagen in zich bevat.

Zeer breedvoerige inlichtingen worden door den minister gegeven ter zake van de vorming der Nieuwe Merwede en bij die gelegenheid deelt de minister mede, dat men zich vleit in 5 à 6 jaren de voltooiing van het werk, zoo niet geheel bereikt, zeer nabij te zullen zijn gekomen. Het ligt niet in de bedoeling der regering vergoeding te geven aan hen, die door verhooging van den waterstand, ten gevolge van den aanleg der werken tot vorming van de Nieuwe Merwede, nadeel lijden; dit is evenmin tot nu toe geschied. Vergoeding te verleenen voor geleden schade door grondverlies, acht de regering daarentegen billijk en overeenkomstig de bepalingen der wet van 24 februarij 1806.



De aanvankelijke resultaten in aanmerking genomen, gelooft de minister niet, dat de proeven met dennensbeplanting moeten worden gestaakt.

De eindregeling van de zaak der calamiteuse polders in Zeeland zal moeten geschieden bij de wet. Tot dat einde is de zaak in handen gesteld eener commissie, wier samenstelling bespoediging in de afdoening doet verwachten.

Voorloopig is het vroeger uitgetrokken subsidie voor de verbetering der friesche kanalen uit de begroting geligt, omdat een voornaam bestanddeel uit het plan althans voor's hands door gedeputeerde staten van Friesland daaruit is genomen.

Uitvoerige mededeelingen werden door de regering gedaan omtrent den stand van het werk der doorgraving van Holland op zijn smalst. Daaruit blijkt, dat de arbeid trager is voortgezet dan de directie der maatschappij wenschte; — dat thans weder vertraging is ontstaan wegens de geopende onderhandelings over den bouw der schutsluizen. De post voor de rentebetalings kan op de tegenwoordige begroting worden vermindert met f 23,000. Termen tot intrekking der concessie zijn, naar luid van die acte zelve, niet aanwezig.

Met betrekking tot het toezigt op de spoorwegdiensten, wordt door den minister o. a. medegedeeld dat, naar aanleiding van de ontsporing die op 30 mei jl. op den Rijnspoorweg plaats had, aan den spoorwegopziener een vernieuwd nauwkeurig onderzoek is opgedragen omtrent den toestand van de dwarsliggers en spoorstaven van dien weg. De uitkomsten van het onderzoek waren in 't algemeen bevredigend.

Het door de afdelingen opgemerkt gebrek in de correspondentie der spoorwegtreinen te Zwolle is door eene wijziging van de dienstregeling op den staatspoorweg weggenomen. Langdurige onderhandelings met de centraal-spoorwegmaatschappij over eene regeling van het gemeenschappelijk gebruik van het staatspoorwegstation te Zwolle, zijn oorzaak dat het maken van een korteren verbindingsweg tusschen de twee stations niet in overweging kwam.

Met betrekking tot het hooger onderwijs is de regering bij deze begroting van het beginsel uitgegaan, dat hangende de regeling van dat onderwijs — welke ook de minister gaarne spoedig tot stand wenscht gebragt te zien, — het status quo voor de hoogeschole zooveel mogelijk moest worden gehandhaafd.

De meening, dat het middelbaar onderwijs te snel wordt uitgebreid, wordt door den minister, met het oog op de bepalingen der wet, weersproken. De minister stemt overigens gaarne toe, dat de plaatselijke commissies als vertegenwoordigers der gemeenten het regt hebben om, voor zoover het onderwijs daaronder niet lijdt, eene eigen meening te doen gelden. Mogt hem worden aangewezen in welke gemeente de inspecteurs hunne inzichten tegenover die commissies wel eens te zeer trachten door te drijven en het haar daardoor lastig maken, het noodige onderzoek zal door hem worden ingesteld.

Met betrekking tot het lager onderwijs deelt de minister in deze memorie mede, dat hij meent zich te moeten onthouden van bemoeijning met een voorstel, dat bij den rotterdamschen gemeenteraad aanhangig is, zoolang die raad nog geen besluit genomen heeft. Eerst daarna zou het kunnen gebeuren, dat voor de regering de gelegenheid ontstond tusschen beiden te komen.

De raadpleging der inspecteurs over het invoeren der nieuwe spelling onzer moedertaal op de lagere scholen, heeft er toe geleid, dat de minister zich over 't algemeen verenigd heeft met de conclusien der beraadslagingen van de inspecteurs in hunne jongste bijeenkomst en verklaard heeft, dat de regering voor 's hands aan de zaak haar loop zou kunnen laten, zonder de vrijheid op wetenschappelijk gebied te belemmeren.

De mindere bloei der leidsche instelling voor indisch onderwijs wordt door den minister toegeschreven eendeels aan den aard der inrigting, anderdeels aan de concurrentie van de delftsche inrigting. — Overwegingen zijn aanhangig tot bevordering van de beoefening der javaansche taal aan de leidsche instelling. — Voor het wenschelijk gekeurde onderwijs in het sundaneesch ontbreken voorsnog de vereischte hulpmiddelen.

Het denkbeeld tot slooping van de Gevangenschap te 's Gravenhage vindt bij den minister geen bijval.

De minister hoopt spoedig te kunnen indienen wetsontwerpen betreffende de vergunningen tot oprigting van fabrieken en wegens het toezigt op het gebruik van stoomtoestellen. — De wet op de octrooien eischt wel herziening, maar hare afschaffing acht de minister niet geraden.

Met betrekking tot de houding van Nederland op de parijische wereldtentoonstelling, tracht de minister te wederleggen de bewering, dat ons land daarop geen gelukkig figuur heeft gemaakt. Voor zoover de rol van Nederland minder schitterend is geweest dan zij kon zijn, schrijft de minister dit voor een deel toe aan het uitblijven van een groot aantal inzendingen, die toegezegt waren, terwijl hij voor 't overige zich geheel wenscht te onthouden van eene beoordeling van den toestand, gelijk de minister die bij zijne optreden voorbereid heeft gevonden, ten einde zelfs den schijn te verwijderen, alsof hij het beleid van zijne voorgangers zou willen kritiseren.

Tegen de opheffing der betrekking van officiele keurmeesters van den haring heeft de regering bezwaar; terwijl zij nader het wenschelijke doet uitkomen van ondersteuning van inrigtingen voor kunstmatige vischteelt.

Bij de uitbreiding van het telegraafnet, het steeds grooter wordend aantal kantoren en het vooruitzicht op een sterk toenemend verkeer dat stellig van een verlaagd tarief te wachten is, wordt het dringend noodig geacht den lust tot dienstneming bij het korps telegraaf-beambten aan te wakkeren. De minister is zoornemens de nieuwe regeling van het personeel, tegelijk met eene voorgenomen verlaging van het binnenlandsch tarief, met den aanvang van het volgend jaar in werking te brengen.

De memorie van beantwoording is ook verschenen op het verslag, over het hoofdstuk *Marine*. De minister wederlegt daarbij in het breede de argumenten, die in het verslag zijn aangevoerd om hem verandering van inzichten ten opzichte van de reorganisatie der zeemagt te verwijten en ontwikkelt nader zijn stelsel. Er kan geen sprake zijn — zegt hij — van gewijzigde overtuiging van den minister, noch van veranderde inzichten ten gevolge van het niet in den ministerraad toestaan van hoogere aanvragen, aangezien onveranderd naar een vast aangenomen stelsel gehandeld is. De vroeger uiteengezette beginselen werden nu nader aangetoond, zoolwat aangaat den weerstand tegen eene wettelijke vaststelling van hetgeen voor het materieel der zeemagt noodig is, als wat betreft het stelsel van aanbouw van schepen

en de afscheiding tusschen de nederlandsche en de nederlandsch-indische marine. Ofschoon de geldelijke uitkomsten van die afscheiding de begroting in Nederland met eene som van f 314,769.55½ hebben bezwaard, levert nochtans het eindcijfer een voordeelig verschil op van f 289,615.41½ ten voordeele van de tegenwoordige begroting. De minister heeft hierdoor tevens beantwoord de gezeten verwijten tegen het hooge eindcijfer der begroting.

Aan de verdediging van de onderdeelen dezer begroting ontleenen wij nog de volgende hoofdpunten:

Met betrekking tot het materieel voor het loodswezen ligt het in de bedoeling om, naarmate de rinkelars voor verdere dienst ongeschikt worden, die vaartuigen te doen vervangen door koters, die geacht kunnen worden met slecht weder langer in zee te kunnen blijven en alzoo gaandeweg eene belangrijke verbetering tot stand te brengen.

Het tijdstip der aflevering van de ramschepen en monitors is bepaald; voor een ramschip en een monitor op 31 januarij 1868; een tweede monitor op 8 maart 1868; een monitor en een ramschip op 15 maart 1868; een ander ramschip insgelijk op dien datum. Het laat zich aanzien, dat aan die verplichtingen zal worden voldaan.

Het ramtorenschip, *Prins Hendrik der Nederlanden*, zal eerstdaags een togt ondernemen in de Noordzee, langs onze kusten en zeegaten, in het Kanaal en op de Gronden. Het rapport over dien togt zal kunnen worden openbaar gemaakt. Dit ramtorenschip met zijn bewapening komt aan de schatkist te staan op f 1,784,984.

De bezwaren, die tegen het ontworpen plan voor den aanbouw van een gepantserd riviervaartuig zijn ingebracht, worden door den minister niet gedeeld. Dat vaartuig zal hoofdzakelijk worden bestemd voor de verdediging van de rivier de Waal, die geheel door het schip kan worden opgevaren tot aan den kop bij den Separatiedam tusschen die rivier en het Pannerdensch kanaal.

Naardien de vuurmonden, waarmede de nederlandsche oorlogschepen worden gewapend, voldoen aan de eischen van den tijd, zoo bestaan er geene gronden om tot de aanschaffing van andere soorten van geschut over te gaan.

Hoe algemeen ook de overtuiging is, dat torpedos en versperingen bij de maritime verdediging een belangrijke rol zullen moeten vervullen, toch is op dit oogenblik nog nergens daarvan een goed uitvoerbaar stelsel bekend en vereischt deze aangelegenheid een nauwkeurig onderzoek; daarmede houdt men zich onledig.

De bestemming die de regering na de opheffing van het maritiem etablissement te Vlissingen aan de terreinen en gebouwen dier instelling zal geven, is nog niet beslist. Eene verplaatsing van het koninklijk instituut voor de marine, van Willemsoord naar Vlissingen, komt noch in 't belang der zaak, noch uit een finantieel oogpunt raadzaam voor.

In 't breede toont de minister aan, dat er voor het tegenwoordige aan geene vermindering van het getal vlag- en hoofdofficieren te denken valt. Over 't algemeen zou de minister voor het behoud van een goed kader van zee-officieren, dat bezeld met lust en ijver voor hun edel, maar moeijelijk vak, het ook gewaarschijnlijk achten, indien de bestaande verhouding tusschen de sterkte van hoofd- en subalterne officieren verbroken werd.

De regering acht het noodig, dat Vlissingen steeds een maritiem station blijve; het traktaat met België voor de Scheldevaart de moeijelijkheden die bij de uitvoering van voorgeschreven quarantaine maatregelen kunnen voorkomen, maken de nabijheid van een oorlogschip tot eene hoogst wenschelijke zaak. Dat wachtschip zal ook voor de werving en ter verzameling van aangenomen jeugdige schepelingen dienstbaar gemaakt worden. Men is ook voornemens later op dat wachtschip een gedeelte der zeemiliciens te plaatsen en deze bij afwisseling op verdedigingsvaartuigen te detacheren, om hen oefeningstogten op de Sohelden te doen maken. — Het instituut te Willemsoord levert bij voortdurend zeer bevredigende uitkomsten op.

De minister van binnenlandsche zaken, tijdelijk belast met het beheer van het departement van justitie, heeft geantwoord op het verslag der tweede kamer voor de r. k. eeredienst. Hij deelt in dat antwoord mede dat eene herziening van het koninklijk besluit van 16 augustus 1824, in verband met andere verordeningen, kan worden te gemoet gezien. Maar reeds vroeger is medegedeeld, dat die herziening o. a. ook bemoeijelijk wordt door het gemis in onze wetgeving van bepaalde grondslagen, waarop de regten en verplichtingen van de wettig bestaande zedelijke lichamen en bestende instellingen van de doode hand behooren te rusten. Daartoe is voorziening in de ontbrekende wettelijke regeling van de *universitas rerum* even nuttig als wenschelijk in 't algemeen belang; maar tijd en gelegenheid behooren te worden afgewacht om dat gewigtig onderwerp bij de wetgevende magt in behandeling te kunnen brengen.

De antwoorden zijn nu ook verschenen op de verslagen der tweede kamer over de hoofdstukken IV A (Justitie), VII C (Herv. en andere eerediensten) en X (onvoorziene uitgaven).

Met betrekking tot hoofdstuk IV A treft men in de memorie eene wederlegging aan van de klacht over het gemis van voortvarendheid bij het dep. van justitie op het gebied van wetgeving. Bij die gelegenheid wordt medegedeeld dat eene voordragt tot herziening der militaire strafwetgeving reeds sedert eenigen tijd bij den raad van state aanhangig is; dat ook voor andere belangrijke onderwerpen van wetgeving, waartoe behooren de politie, de huishouding en de tucht op de koopvaardijsschepen, het vervoer van buskruit, eene nieuwe wettelijke regeling voorbereid of bijna gereed is. — Het verwijt van werkeloosheid is ook niet gegrond, voor zoover betreft de opdracht van de voorbereiding tot herziening der hypothecaire wetgeving, enz. Men heeft hierbij de voorlichting noodig geacht van uitstekende rechtsgeleerden en van mannen, die de eigendomsregisters, hypothecaire boekhouding en het notariaat door dagelijksche ervaring kennen. De herziening wordt daardoor niet uitgesteld en de verantwoordelijkheid van den minister wordt er niet door ondervangen. — Voor het overige houdt bedoelde commissie zich reeds onledig met het ontwerpen der aan de regering in te dienen voorstellen van wet.

Omtrent verschillende onderwerpen van wetgeving, die regeling zouden behoeven en in het verslag waren besproken, meent de tijdelijke minister van justitie niet te moeten uitweiden.

De minister wenscht de zaak in haar geheel te laten en de beantwoording der gemaakte opmerkingen aan den nieuw te be-

noemen minister van justitie over te laten. De vraag, of een vroeger bij circulaire aanbevolen maatregel om niet buiten volstrekte noodzakelijkheid kinderen van zeer jeugdigen leeftijd in strafgedingen te betrekken, in een nieuw strafwetboek als verbodsbepaling zal moeten worden opgenomen, wordt met zorg overwogen.

Het gebeurde te Velzen en de geincrimineerde handelingen van den officier van justitie te Haarlem, hebben ook bij het departement van justitie het onderwerp van een ernstig onderzoek uitgemaakt. Het gevolg is geweest, dat de toenmalige minister aan genoemden officier zijne zeer ernstige ontevredenheid over zijne houding en zijn handelingen bij die gelegenheid heeft doen kennen.

Met betrekking tot de aanvulling van vacaturen in de bestaande regtscollegien blijft de regering het stelsel volgen, dat die aanvulling alleen dan moet plaats hebben wanneer de noodzakelijkheid in 't belang der dienst moet worden erkend.

Het denkbeeld eener opheffing van het hoog militair geregtshof en van de daaruit, in het aanbevolen stelsel, noodwendig voortvloeiende opheffing van de krijgsraden, kan de minister niet beamen.

De bestaande inrigting der gevangenis verdedigende, deelt de regering mede, dat een verslag over de werking van het cellulaire gevangenisstelsel in verband met de indiening van het nieuwe strafwetboek, tijdig zal worden opgemaakt. In het belang der zaak is nog niet tot de samenstelling van dat verslag overgegaan, omdat bij de toemering der cellen en der cellstraffen de bedoelde werking over eenigen tijd beter dan thans te beoordeelen zijn zal.

Het gebruik van cellulaire rijtuigen voor het vervoer der gevangenen, reeds in 14 steden bestaande, zal eerlang ook te Gorinchem worden ingevoerd. Dat gebruik zal allengs worden uitgebreid, naar gelang de wenschelijkheid daarvan zal blijken. De inrigting der rijtuigen voldoet bij voortdurend.

Het ingesteld onderzoek betreffende de overbrenging van het huis van opsluiting en tuchtiging, thans te Leeuwarden gesticht, naar de voormalige marinegebouwen te Medemblik, heeft nog in het onzekere gelaten, of de maatregel uit een sanitair oogpunt raadzaam is. Hierbij valt te letten, zoolwat op de bevolking van het tuchthuis, als op het in Medemblik te leggen garnizoen. De tijdelijke minister kan echter ook ten aanzien van dit onderwerp geen beslissing nemen.

De bouw van eene cellulaire gevangenis te Arnhem zal worden in overweging genomen. — Het werk der artesische putboring doet een goeden afloop verwachten.

Kortelijk wordt in het antwoord betreffende hoofdstuk VII C het beginsel van scheiding van kerk en staat door den minister op nieuw besproken. Eene scheiding, als waarbij de staat zijne bemoeijing met de kerk bepalen zou tot de jaarlijksche uitkering van eene som aan de onderscheidene kerkgenootschappen, acht hij noch wenschelijk, noch met de bepalingen der grondwet overeen te brengen. Op zich zelf reeds is het niet mogelijk een dusgenaamd *fixum* te bepalen, zonder aan alinea 1 van artikel 163 der grondwet geweld aan te doen en het tweede lid geheel ter zijde en buiten effect te stellen. Neen, zegt de minister, zullen de voorschriften van artikel 163 der grondwet eerlijk worden uitgevoerd, dan mag de staat zich niet onttrekken aan zijne verplichting om met de behoeften der kerk te raadplegen en om tevens op zijne verantwoordelijkheid toe te zien, dat de door hem toegestane gelden tot hunne ware bestemming komen.

In een anderen zin is de minister opregtelijk het beginsel van scheiding toegegaan, in zoover de staat zich heeft onthouden van alle bemoeijing met zaken van zuiver kerkelijken aard. De zelfstandigheid der kerkelijke besturen en hunne onafhankelijkheid, behoudens de vereischte geldelijke ondersteuning van den staat, laat tegenwoordig niets te wenschen overig. Hebben een de voorbereidende maatregelen betreffende het kerkelijk behoor bij de hervormde gemeente hun doel bereikt, en ware slechts de organisatie van het israëlitisch kerkgenootschap tot stand gekomen, er zou eene scheiding van kerk en staat in het leven zijn geroepen, die aan de gematigde wenschen van de voorstanders der scheiding zou kunnen voldoen.

Voor 't oogenblik vereischen de voorbereidende maatregelen tot losmaking van het kerkelijk behoor bij de hervormde de meeste zorg der regering. Zij wil niets terugnemen van hetgeen bij het besluit van 9 februarij 1826 is overgedragen, maar wenscht door de in overweging zijnde wijziging van dat besluit te komen tot eene regeling, welke het nu bestaande kan vervangen, ten einde daarna verdere regeling en wijzigingen geheel aan de kerk over te laten en alle bemoeijing van het staatsgezag daarmede te doen ophouden. Verre alzoo van die bemoeijing voor volgende tijden te willen bestendigen, meent de regering den weg gevonden te hebben tot geleidelijken overgang, zonder grenzeloze verwarring of heftige schokken.

Sedert lang heeft er tusschen de administratie van hervormde en van R. C. eeredienst overleg plaats omtrent de intrekking of wijziging van het besluit van 16 augustus 1824.

Voor de afschaffing der particuliere collatieregten, acht de regering ook thans nog niet den tijd gekomen. Eerst moet de uitwerking van den maatregel worden afgewacht, waarbij aan de gemeenten het regt is toegekend om zelve hare leeraars te verkiezen.

Wanneer het kerkgenootschap der afgescheidenen als wettig kerkgenootschap zal kunnen erkend worden, acht de minister het billijk, dat aan hare gemeenten op den duur niet alle rijks-subsidie worde onthouden.

Een nieuw ontwerp van kerkelijke pensioenwet is in bewerking. Aangaande maatregelen om aan de protestantsche kerken in onze O. en W. I. kolonien meer zelfstandigheid te geven dan zij nu nog bezitten, zijn overwegingen aanhangig.

Alvorens omtrent de reorganisatie van het israëlitisch kerkgenootschap definitief te beslissen, wacht de minister nog een ander advies. Intusschen is de minister, willende zooveel mogelijk iedere bemoeijing van het staatsgezag met kerkelijke zaken, waartegen wettig bezwaar kan worden ingebracht, doen ophouden, in overleg getreden met de hoofdcommissie tot de zaken der israëlieten, ten einde het godsdienst-onderwijs, buiten schale voor de daarvoor ingerigte scholen, aan de vrije regeling en beschikking van het kerkgenootschap over te laten.

Gedrukt bij G. J. THIEME, te Arnhem.